

PRZEGLĄD WYBORCZY

*

Biuletyn informacyjny

3-4/2002



Wydawnictwo Krajowego Biura Wyborczego

ISSN 1507-983X

Wydawnictwo Krajowego Biura Wyborczego
00-902 Warszawa, ul. Wiejska 10

Opracowanie - Zespół w Krajowym Biurze Wyborczym
Bohdan Szcześniak
Alicja Kicińska
Marcin Lisiak
Redakcja - Kazimierz Wojciech Czaplicki, kierownik Biura

Skład komputerowy - Marcin Lisiak

Oddano do druku – 7 czerwca 2002 r.

Przy wykorzystaniu informacji zawartych w „Przeglądzie wyborczym” przez środki masowego przekazu, Krajowe Biuro Wyborcze będzie wdzięczne za każdorazowe wskazanie źródła informacji.

Oficjalna strona Państwowej Komisji Wyborczej w Internecie

www.pkw.gov.pl

SPIS TREŚCI	Str.
* Posiedzenia Państwowej Komisji Wyborczej	5
* Zakończenie badania sprawozdań wyborczych z wyborów do Sejmu i Senatu RP w 2001 r.	5
* Wyjaśnienia i opinie	8
* Informacja o działalności Państwowej Komisji Wyborczej i Krajowego Biura Wyborczego w 2001 r.	12
* Informacje i aktualności wyborcze	40
* Zestawienie wyników wyborów uzupełniających do rad gmin przeprowadzonych w okresie od 1 marca do 30 kwietnia 2002 r.	41
* Zmiany w składach sejmików województw, rad powiatów i rad miejskich w gminach powyżej 20 tys. mieszkańców	42
* Informacje prawne i orzecznictwo sądowe	43
* Wymiana doświadczeń z zagranicą	49

POSIEDZENIA PAŃSTWOWEJ KOMISJI WYBORCZEJ

Państwowa Komisja Wyborcza odbyła 7 posiedzeń w dniach 4, 11, 18 i 25 marca oraz 8, 15 i 22 kwietnia 2002 r. Zasadniczą problematyką prac Komisji było badanie sprawozdań wyborczych komitetów wyborczych uczestniczących w wyborach do Sejmu i Senatu przeprowadzonych w dniu 23 września 2001 r.

* Do złożenia sprawozdań wyborczych zobowiązanych było 97 komitetów wyborczych. Obowiązek ten wypełniły 93 komitety wyborcze, z tego:

- w ustawowym terminie 3 miesięcy od dnia wyborów 89 komitetów wyborczych,
- po upływie ustawowego terminu 4 komitety wyborcze,
- nie złożyły sprawozdań 4 komitety wyborcze, z których 2 komitety zarejestrowały po jednym kandydacie do Senatu a pozostałe 2 nie zarejestrowały żadnego kandydata.

Sprawozdania wyborcze, zgodnie z art. 121 ust. 1 Ordynacji wyborczej do Sejmu RP i do Senatu RP, zostały ogłoszone w Dzienniku Urzędowym RP „Monitor Polski” z 2002 r. Nr 4, poz. 77.

Państwowa Komisja Wyborcza na posiedzeniu w dniu 22 kwietnia 2002 r. zakończyła rozpatrywanie sprawozdań wyborczych i w sprawie każdego sprawozdania podjęła uchwałę. Na ogólną liczbę 93 sprawozdań wyborczych:

- 35 sprawozdań Komisja przyjęła bez zastrzeżeń,
- 39 sprawozdań zostało przyjętych ze wskazaniem na uchybienia,
- 19 sprawozdań zostało odrzuconych. Są to sprawozdania następujących Komitetów Wyborczych:

- | | |
|---|-------------------------------|
| 1. KW Polskiego Stronnictwa Ludowego | - uchwała PKW z 28.02.2002 r. |
| 2. KW Liga Polskich Rodzin | - uchwała PKW z 4.03.2002 r. |
| 3. KW Alternatywa Ruch Społeczny | - uchwała PKW z 4.03.2002 r. |
| 4. KW „Konfederacja” | - uchwała PKW z 4.03.2002 r. |
| 5. KW Polskiej Partii Socjalistycznej | - uchwała PKW z 11.03.2002 r. |
| 6. KWW Emerytów i Rencistów - Emil Antoniszyn
- Kandydat na Senatora | - uchwała PKW z 11.03.2002 r. |
| 7. KWW „Autonomia dla Ziemi Górnośląskiej” | - uchwała PKW z 11.03.2002 r. |
| 8. KWW - Mariusz Gramala Senator Niezależny | - uchwała PKW z 11.03.2002 r. |

- | | |
|---|-------------------------------|
| 9. KW Polskiej Unii Gospodarczej | - uchwała PKW z 18.03.2002 r. |
| 10. KWW Kierzkowskiego Henryka Kandydata na
Senatora do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej | - uchwała PKW z 18.03.2002 r. |
| 11. KWW Kandydata na Senatora Rzeczypospolitej
Polskiej Stefana Wałaszewskiego | - uchwała PKW z 18.03.2002 r. |
| 12. KWW Józefa Pitucha | - uchwała PKW z 25.03.2002 r. |
| 13. KWW „Primum Non Nocere -
Po pierwsze nie szkodzić” | - uchwała PKW z 25.03.2002 r. |
| 14. KWW „Lewica Ziemi Częstochowskiej” | - uchwała PKW z 8.04.2002 r. |
| 15. KWW Michała Wojtkiewicza | - uchwała PKW z 8.04.2002 r. |
| 16. Senatorski KWW Andrzeja Adamowicza | - uchwała PKW z 8.04.2002 r. |
| 17. KWW „Niemiecka Mniejszość Górnego Śląska” | - uchwała PKW z 15.04.2002 r. |
| 18. KW Samoobrona Rzeczypospolitej Polskiej | - uchwała PKW z 22.04.2002 r. |
| 19. KKW Akcja Wyborcza Solidarność Prawicy | - uchwała PKW z 22.04.2002 r. |

Odrzucenie sprawozdania wyborczego, zgodnie z art. 122 ust. 1 pkt 3 Ordynacji wyborczej miało miejsce w przypadku stwierdzenia naruszeń prawa określonych w tym przepisie. W sprawozdaniach wyborczych, które zostały odrzucone stwierdzono naruszenie zakazów:

- a) z art. 111 ust. 1, tj. finansowania kampanii wyborczej komitetu wyborczego utworzonego przez partię polityczną z innych źródeł niż Fundusz Wyborczy tej partii (*naruszenia takie stwierdzono w sprawozdaniach KW PSL, KW LPR, KW Alternatywa Ruch Społeczny, KW „Konfederacja”, KW PUG*),
- b) z art. 110 ust. 4 pkt 1, tj. pozyskiwania środków przez komitet wyborczy po dniu wyborów (*KW PSL, KW LPR, KW PPS, KWW - Emerytów i Rencistów Emil Antoniszyn, KWW Mariusz Gramala Senator Niezależny, KWW Józefa Pitucha, Senatorski KWW Andrzeja Adamowicza, KWW Michała Wojtkiewicza, KWW „Lewica Ziemi Częstochowskiej”*),
- c) z art. 110 ust. 1, tj. pozyskiwania i wydatkowania środków na inne cele niż na cele wyborcze (*KW PSL, KW Samoobrona RP*),
- d) z art. 111 ust. 2, tj. przyjmowania przez komitet wyborczy wyborców i koalicyjny komitet wyborczy środków finansowych z innych źródeł niż od osób fizycznych (*KWW „Autonomia dla Ziemi Górnośląskiej”, KKW AWS Prawicy, KWW Kandydata na Senatora RP Stefana Wałaszewskiego, KWW Kierzkowskiego Henryka Niezależnego Kandydata*

na Senatora, KWW „Primum Non Nocere - Po pierwsze nie szkodzić”, KWW Niemiecka Mniejszość Górnego Śląska”).

W sprawozdaniach wyborczych nie stwierdzono wydatkowania przez komitety wyborcze kwot przekraczających limity okręgowe lub ponadokręgowe, tj. naruszenia art. 114 ust. 1 i 2 Ordynacji wyborczej oraz przeprowadzania zbiórek publicznych wbrew zakazowi, o którym mowa w art. 112 ust. 2 tej ustawy.

W 39 sprawozdaniach wyborczych przyjętych ze wskazaniem na uchybienia - najczęstszym uchybieniem było dokonywanie wpłat na rzecz komitetu wyborczego w formie gotówkowej, a nie - jak wymaga art. 113 ust. 2 Ordynacji wyborczej - jedynie przelewem, czekiem lub kartą płatniczą z rachunku osoby fizycznej.

Ponadto wystąpiły przypadki:

- nieotworzenia rachunku bankowego lub niegromadzenia na tym rachunku całości lub części przychodów pieniężnych, co stanowi naruszenie art. 113 ust. 1;
 - przekroczenia dopuszczalnego limitu wpłaty od osoby fizycznej (naruszenie art. 113 ust. 3);
 - nieprowadzenia przez komitety wyborcze rachunkowości na zasadach określonych przepisami (naruszenie art. 118);
 - złożenia sprawozdania wyborczego po upływie ustawowego terminu (naruszenie art. 120 ust. 1);
 - niedopełnienia obowiązku wyceny nieodpłatnie świadczonych usług i darowizn na rzecz komitetu i niewykazania ich wartości w sprawozdaniu wyborczym (naruszenie art. 120 ust. 5 i 6);
 - naruszenia art. 115 Ordynacji wyborczej przez przekroczenie limitu wydatków na kampanię wyborczą prowadzoną w formach i na zasadach właściwych dla reklamy; wydatki na reklamę nie mogą przekraczać 80% limitu dla danego komitetu wyborczego (okręgowego lub ponadokręgowego);
 - naruszenia art. 127 ust. 1 Ordynacji wyborczej przez dokonywanie zwrotów pozyskanych w sposób nieprawidłowy środków pieniężnych, które podlegają przepadkowi na rzecz Skarbu Państwa.
- * Państwowa Komisja Wyborcza kontynuowała działania dotyczące badania sprawozdań finansowych partii politycznych. Zgodnie z art. 38 ust. 3 ustawy o partiach politycznych dokonała wyboru biegłych rewidentów do badania sprawozdań i powiadomiła partie o ich wyborze. Przygotowując sprawozdania do ogłoszenia w Monitorze Polskim wobec stwier-

dzonych wad formalnych sprawozdań, wezwała organy statutowe tych partii do ich usunięcia. Prowadziła bieżące konsultacje w Sądzie Apelacyjnym dotyczące aktualnych zarejestrowanych partii politycznych.

- Państwowa Komisja Wyborcza udzielała także wyjaśnień na pytania dotyczące stosowania przepisów ustawy o partiach politycznych w zakresie gospodarki finansowej partii. W szczególności wyjaśniła, iż zgodnie z art. 24 ust. 1 tej ustawy majątek partii politycznej powstaje m.in. ze składek członkowskich oraz darowizn, spadków i zapisów. Środki finansowe, jak również wartości niepieniężne mogą pochodzić jedynie od osób fizycznych (art. 25 ust. 1 i 3). Państwowa Komisja Wyborcza stoi na stanowisku, że do wartości darowizn, spadków i zapisów odnosi się limit w wysokości 15-krotności najniższego miesięcznego wynagrodzenia za pracę określony w art. 25 ust. 4 ustawy.
- Na pytanie w sprawie sposobu kwalifikowania składek członkowskich w sprawozdaniu partii politycznej wyjaśniła.

(...)Składki członkowskie, zgodnie z art. 25 ust. 1 i 4 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o partiach politycznych należy traktować jako wpłaty od osób fizycznych na rzecz partii politycznej. W związku z tym, w sprawozdaniu przychody z tego tytułu powinny być wykazane w części „Źródła pozyskania środków przez partię polityczną” w poz. I pkt 1 oraz w załączonym do sprawozdania imiennym wykazie osób, ze wskazaniem ich miejsca zamieszkania i sumy wpłat pochodzących od tej samej osoby, zgodnie z dyspozycją art. 25 ust. 4 ustawy. Tak samo należy traktować podwyższone składki członkowskie i inne wpłaty dokonane na konto partii przez parlamentarzystów. Odnosi się to do wpłat na konto partii politycznej i nie dotyczy wpłat dokonanych na odrębne konto Funduszu Wyborczego partii. Wpływy pochodzące z tych wpłat podlegają bowiem odrębnemu rozliczeniu w części sprawozdania „Wpływy i wydatki Funduszu Wyborczego” w poz. I pkt 1 - zgodnie z wzorem sprawozdania określonym w rozporządzeniu Ministra Finansów z dnia 26 września 2001 r. (Dz. U. Nr 112, poz. 1201).

Po stronie wydatków z Funduszu Wyborczego w sprawozdaniu partii będącej uczestnikiem koalicji wyborczej należy wykazać kwotę przekazaną z Funduszu Wyborczego tej partii na konto koalicyjnego komitetu wyborczego (część B pkt 1) a w dalszych punktach B 2), 4), 5) uwzględnić ewentualne wydatki poniesione w związku z wyborami uzupełniającymi do Senatu RP, do samorządu terytorialnego i związane z udziałem w kampaniach referendalnych w referendach lokalnych.

W części C „Szczegółowy wykaz wydatków” z Funduszu Wyborczego należy wykazać tylko te wydatki, które partia ta ewentualnie poniosła w związku z udziałem w wyborach, w których uczestniczyła nie będąc członkiem koalicji. Wydatki koalicyjnego komitetu wy-

borczego podlegają bowiem szczegółowemu rozliczeniu w sprawozdaniu wyborczym tego komitetu złożonym na podstawie art. 120 ust. 1 Ordynacji wyborczej do Sejmu RP i do Senatu RP.

- * Zgodnie z ustawowym upoważnieniem Państwowa Komisja Wyborcza określiła właściwość terytorialną oraz tryb pracy komisarzy wyborczych, a także wzór pieczęci komisarza wyborczego. Uchwały Państwowej Komisji Wyborczej w tych sprawach są ogłoszone w Monitorze Polskim z 2002 r. Nr 13, poz. 225 i 226. Uchwały są także dostępne na stronie internetowej Państwowej Komisji Wyborczej.
- * Państwowa Komisja Wyborcza udzielała także wyjaśnień i opinii na zgłaszane wątpliwości dotyczące stosowania Ordynacji wyborczej do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw i innych ustaw samorządowych.
- Wobec powtarzających się pytań dotyczących podziału na okręgi wyborcze i obwody głosowania Państwowa Komisja Wyborcza przekazała organom samorządu terytorialnego następujące wyjaśnienia w tych sprawach.

Państwowa Komisja Wyborcza, biorąc pod uwagę ustawową zmianę liczby radnych oraz zmiany w ustawie z dnia 16 lipca 1998 r. - Ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw wprowadzone ustawą z dnia 15 lutego 2002 r., uważa za niezbędne wcześniejsze podjęcie prac przygotowawczych do wyborów, a zwłaszcza dotyczących podziału obszaru województw, powiatów, miast i gmin na okręgi wyborcze, a także obwodów głosowania na obszarze gmin.

Na podstawie art. 92, art. 136 i art. 164 Ordynacji wyborczej podział na okręgi, ich granice i numery oraz liczby radnych wybieranych w każdym okręgu, ustala na wniosek marszałka województwa, starosty, wójta (burmistrza, prezydenta miasta) odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu i rada gminy (miasta). Powyższe ma odpowiednie zastosowanie do niezbędnych zmian w podziale na okręgi wyborcze.

Uchwały sejmików województw, rad powiatów i rad gmin ogłasza się w wojewódzkim dzienniku urzędowym oraz podaje do publicznej wiadomości w sposób zwyczajowo przyjęty, a także przekazuje po jednym egzemplarzu wojewodzie i komisarzowi wyborczemu.

Przygotowanie projektu zmian w podziale na okręgi wyborcze i podjęcie uchwał w tej sprawie możliwe jest wówczas, gdy wojewodowie zgodnie z art. 27 i 28 Ordynacji wyborczej, po porozumieniu z Komisarzami Wyborczymi, ustalą i ogłoszą liczbę radnych dla każdej rady. W tym celu Państwowa Komisja Wyborcza wystąpiła do Prezesa Rady Ministrów z wnioskiem o niezwłoczne ustalenie przez wojewodów liczby radnych wybieranych do każdej rady na obszarze województwa. Liczba radnych stanowi podstawę dla ustalenia

jednolitej normy przedstawicielstwa do danej rady, a następnie granic okręgów wyborczych i liczby mandatów w tych okręgach.

Państwowa Komisja Wyborcza zwraca uwagę na konieczność zachowania szczególnej dbałości w przestrzeganiu zasad ustawowych przy podziale na okręgi wyborcze, a w szczególności wówczas, gdy okręgi wyborcze tworzone są przez podział lub łączenie jednostek (sołectw, gmin i powiatów).

Ze względu na zgłaszane wątpliwości dotyczące okręgów wyborczych dla wyboru rady powiatu, a także zmianę art. 135 ust. 3 Ordynacji wyborczej, Państwowa Komisja Wyborcza wyjaśnia, że przepis ten nie jest sprzeczny z art. 133 ust. 1 Ordynacji wyborczej, ponieważ nie ustala obowiązku łączenia gmin o liczbie mandatów niniejszej niż 5 tylko dopuszcza taką możliwość. W świetle art. 133 ust. 1 ustalającego zasadę, że w okręgu wyborczym liczba mandatów wynosi od 3 do 10, dla przestrzegania tej zasady ustawowej konieczne jest łączenie gmin wyłącznie w przypadku, gdyby liczba mandatów w gminie, wynikająca z normy przedstawicielstwa do rady powiatu, była mniejsza niż 3.

- W związku z dalszymi wątpliwościami zgłaszanymi w tych sprawach Państwowa Komisja Wyborcza dodatkowo wyjaśniła, co następuje.

Ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw dopuściła zmiany w podziale gminy na obwody głosowania jedynie wówczas gdy nastąpiła zmiana granic gminy lub zmiana liczby mieszkańców w gminie (art. 31 ust. 1 Ordynacji). Przepisy Ordynacji wyborczej a także art. 15 ust. 3 ustawy z dnia 11 kwietnia 2001 r. o zmianie ustaw: o samorządzie gminnym, o samorządzie powiatowym, o samorządzie województw oraz o zmianie niektórych innych ustaw nie rozstrzygają natomiast kwestii ewentualnych zmian w podziale gminy na obwody głosowania w związku ze zmianami w podziale na okręgi wyborcze.

W praktyce może wystąpić konieczność dostosowania podziału gminy na obwody głosowania do nowego podziału na okręgi wyborcze, co oznacza tworzenie okręgów z obwodów o zmienionych granicach.

Uprawnienia dla takich działań należy szukać wśród podstaw zmiany w podziale gminy na obwody głosowania wymienionych w art. 31 ust. 1 Ordynacji wyborczej. Z formalnego punktu widzenia wystarczającą ku temu przesłanką jest konieczność zmiany podziału gminy na obwody, na skutek zmiany liczby mieszkańców zamieszkałych w gminie.

Państwowa Komisja Wyborcza zwraca jednocześnie uwagę, iż przy projektowaniu nowego podziału gminy na okręgi wyborcze należy zachować tam gdzie jest to możliwe, istniejący podział gminy na obwody głosowania z uwagi na ustawową "stałość" obwodów głosowania i na przyzwyczajenia wyborców do miejsca głosowania.

W przypadku, gdy ulega zmianie ustawowa liczba radnych wybieranych w okręgu, odpowiednia rada zobowiązana jest do dokonania nowego podziału obszaru jednostki samorządu terytorialnego na okręgi wyborcze, na podstawie art. 15 ust. 3 ustawy z dnia 11 kwietnia 2001 r. o zmianie ustaw: o samorządzie gminnym, o samorządzie powiatowym, o samorządzie województwa, o administracji rządowej w województwie oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 45, poz. 497)

Zdaniem Państwowej Komisji Wyborczej zmian tych należy dokonać w terminie określonym dla zmian granic okręgów wyborczych spowodowanych zmianą w podziale terytorialnym państwa lub zmianą liczby mieszkańców danej gminy (art. 92 ust. 1 Ordynacji wyborczej).

Zatem wszelkie zmiany granic okręgów wyborczych należy dokonywać najpóźniej na 3 miesiące przed upływem kadencji danej rady.

- Odpowiadając na szczegółowe pytania dotyczące podziału powiatu na okręgi wyborcze oraz łączenia gmin w celu tworzenia okręgu wyborczego, Państwowa Komisja Wyborcza wskazała, iż (...) podział powiatu na okręgi wyborcze powinien być dokonany zgodnie z zasadą wyrażoną w art. 135 ust. 2 Ordynacji wyborczej do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw, według której okręgiem wyborczym jest jedna gmina.

Łączenie gmin w celu tworzenia okręgu wyborczego możliwe jest tylko w przypadku, jeżeli liczba radnych przypadająca na którąkolwiek z gmin, wynikająca z normy przedstawicielstwa dla okręgów, wynosiłoby mniej niż 5 (art. 135 ust. 3). Oznacza to, że gminy można łączyć tylko wówczas, jeżeli chociażby w jednej gminie liczba mandatów miałaby wynosić mniej niż 5. Przepis ten nie jest sprzeczny z art. 133 ust. 1 Ordynacji wyborczej, ponieważ nie ustala obowiązku łączenia gmin o liczbie mandatów mniejszej od 5 tylko dopuszcza taką możliwość. W świetle art. 133 ust. 1 ustalającego zasadę, że w okręgu wyborczym liczba mandatów wynosi od 3 do 10, dla przestrzegania tej zasady ustawowej konieczne jest łączenie gmin w przypadku, gdyby liczba mandatów wynikająca z normy przedstawicielstwa w gminie była mniejsza niż 3.

Podziału obszarze powiatu na okręgi wyborcze dokonuje rada powiatu na wniosek starosty, w sposób odpowiadający kryteriom ustawowym.

- W sprawie ustalania liczby radnych w okręgach wyborczych wskazała, iż na podstawie art. 91, art. 136 ust. 1 i art. 164 ust. 1 Ordynacji wyborczej do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw, odpowiednia rada dokonuje podziału obszaru jednostki samorządu terytorialnego na okręgi wyborcze przy zastosowaniu jednolitej normy przedstawicielstwa wynikającej z podzielenia liczby mieszkańców danej jednostki samorządu przez liczbę wybie-

ranych radnych w danej radzie (przy czym pod pojęciem liczby mieszkańców należy rozumieć liczbę mieszkańców zameldowanych na pobyt stały).

Liczbę radnych w poszczególnych okręgach wyborczych ustala się na podstawie liczby mieszkańców zamieszkałych na obszarze działania danej rady, według stanu ewidencji ludności na koniec roku poprzedzającego rok, w którym wybory mają być przeprowadzone (art. 27 ust. 2 Ordynacji wyborczej).

Zdaniem Państwowej Komisji Wyborczej, przy tworzeniu okręgów wyborczych należy uwzględnić liczbę mieszkańców zamieszkałych na obszarze danej jednostki samorządu terytorialnego według stanu przyjętego przy ustalaniu liczby radnych do danej rady.

- * Państwowa Komisja Wyborcza rozpatrzyła i przyjęła informację o swojej działalności i działalności Krajowego Biura Wyborczego w 2001 r. Informację przekazano Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej, Marszałkom Sejmu i Senatu, Prezesowi Rady Ministrów oraz przesłano informacyjnie Prezesom Trybunału Konstytucyjnego, Sądu Najwyższego, Naczelnego Sądu Administracyjnego i Rzecznikowi Praw Obywatelskich.

Informacja o działalności Państwowej Komisji Wyborczej i Krajowego Biura Wyborczego w 2001 r.

Wstęp

Państwowa Komisja Wyborcza zgodnie z ustawowo określoną właściwością jest stałym, najwyższym organem w sprawach przeprowadzania wyborów, działającym w składzie 9 sędziów: po 3 sędziów z Trybunału Konstytucyjnego, Sądu Najwyższego i Naczelnego Sądu Administracyjnego (art. 36 Ordynacji wyborczej do Sejmu RP i do Senatu RP). Skład Państwowej Komisji Wyborczej jest następujący: przewodniczący - Ferdynand Rymarz; zastępcy przewodniczącego: Jan Kacprzak, Stanisław Kosmal; członkowie: Stefan Jaworski, Andrzej Kisielewicz, Andrzej Mączyński, Zbigniew Szonert, Stanisław Zabłocki, Tadeusz Żyznowski. Sekretarzem Komisji jest Kierownik Krajowego Biura Wyborczego - Kazimierz W. Czaplicki.

Państwowa Komisja Wyborcza wykonuje zadania określone w ustawach:

- z dnia 12 kwietnia 2001 r. - Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 46, poz. 499, Nr 74, poz. 786 i Nr 154, poz. 1802),
- z dnia 27 września 1990 r. o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2000 r. Nr 47, poz. 544),
- z dnia 16 lipca 1998 r. - Ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw (Dz. U. Nr 95, poz. 602 i Nr 160, poz. 1060 oraz z 2001 r. Nr 45, poz. 497), a w zakresie wyborów do Rady miasta stołecznego Warszawy i rad dzielnic w Gminie Warszawa-

- Centrum w ustawie z dnia 25 marca 1994 r. o ustroju miasta stołecznego Warszawy (Dz. U. Nr 48, poz. 195 i Nr 86, poz. 396, z 1995 r. Nr 124, poz. 601, z 1998 r. Nr 127, poz. 847, z 1999 r. Nr 92, poz. 1044, z 2000 r. Nr 26, poz. 306 oraz z 2001 r. Nr 45, poz. 497),*
- *z dnia 29 czerwca 1995 r. o referendum (Dz. U. Nr 99, poz. 487),*
 - *z dnia 15 września 2000 r. o referendum lokalnym (Dz. U. Nr 88, poz. 985),*
 - *z dnia 27 czerwca 1997 r. o partiach politycznych (Dz. U. z 2001 r. Nr 79, poz. 857 i Nr 154, poz. 1802),*
 - *z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ograniczeniu prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje publiczne (Dz. U. Nr 106, poz. 679 z 1998 r., Nr 113, poz. 715 i Nr 162, poz. 1126, z 1999 r. Nr 49, poz. 483 i z 2000 r. Nr 26, poz. 306),*
 - *z dnia 11 kwietnia 1997 r. o ujawnieniu pracy lub służby w organach bezpieczeństwa państwa lub współpracy z nimi w latach 1944-1990 osób pełniących funkcje publiczne (Dz. U. z 1999 r. Nr 42, poz. 428, Nr 57, poz. 618, Nr 62, poz. 681, Nr 63, poz. 701, z 2000 r. Nr 43, poz. 488 i Nr 50, poz. 600),*
 - *z dnia 24 czerwca 1999 r. o wykonywaniu inicjatywy ustawodawczej przez obywateli (Dz. U. Nr 62, poz. 688).*

Zadania w zakresie wyborów organów stanowiących samorządu terytorialnego przeprowadzanych w toku ich kadencji wynikają także z ustaw:

- *z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591),*
- *z dnia 5 czerwca 1999 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1592),*
- *z dnia 5 czerwca 1999 r. o samorządzie województwa (Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1590).*

Wykonywanie zadań określonych w ustawach wyborczych i ustawie o partiach politycznych, w sprawach dotyczących finansowania kampanii wyborczych i działalności partii politycznych, wymaga także stosowania przez Państwową Komisję Wyborczą przepisów innych ustaw, w szczególności ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (Dz. U. Nr 133, poz. 883 ze zmianami) oraz ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz. U. Nr 112, poz. 1198).

Pełnomocnikami Państwowej Komisji Wyborczej w sprawach organizacji wyborów samorządowych są powołani na podstawie Ordynacji wyborczej z dnia 16 lipca 1998 r., wojewódzcy komisarze wyborczy i ich zastępcy (M.P. z 1998 r. Nr 27, poz. 384 i Nr 28, poz. 392).

Warunki organizacyjno-administracyjne, finansowe i techniczne związane z przygotowaniem i przeprowadzaniem wyborów i referendów, obsługę Państwowej Komisji Wyborczej, wojewódzkich komisarzy wyborczych i ich zastępców oraz inne określone prawem zadania w zakresie funkcjonowania systemu wyborczego zapewniało Krajowe Biuro Wyborcze, którego terenowymi jednostkami organizacyjnymi są delegatury. Organizację Krajowego Biura i zakres działania określa statut nadany przez Państwową Komisję Wyborczą na wniosek Kierownika Krajowego Biura Wyborczego (M.P. z 2002 r. Nr 3, poz. 60).

I. Realizacja zadań ustawowych

1. Wybory do Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej

1) Państwowa Komisja Wyborcza aktywnie współdziałała w pracach prowadzonych w Sejmie i Senacie nad nową Ordynacją wyborczą do Sejmu i Senatu.

- Sekretarz Państwowej Komisji Wyborczej brał czynny udział w przygotowaniu założeń oraz projektu ustawy, systematycznie uczestniczył w posiedzeniach zespołów, podkomisji i komisji przygotowujących projekt, udzielał bieżących informacji i wyjaśnień. Przekazywane były w tych sprawach opracowania pomocnicze, analizy, wnioski i propozycje legislacyjne.

Zgłaszane przez Państwową Komisję Wyborczą inicjatywy i propozycje dotyczyły zwłaszcza zapewnienia spójności systemu wyborczego w sferze praw wyborczych obywateli, terminu zarządzenia wyborów, powoływania i funkcjonowania komisji wyborczych, sporządzania spisów wyborców, tworzenia obwodów głosowania, sposobu głosowania i ustalania jego wyników.

- W toku bieżącej analizy nowej Ordynacji Państwowa Komisja Wyborcza stwierdziła, na podstawie danych o liczbie ludności, że w załączniku do ustawy ustalającym wykaz okręgów wyborczych i liczbę posłów wybieranych w okręgach, w 4 okręgach wyborczych została błędnie ustalona - z naruszeniem zasad określonych w art. 138 ust. 1 - liczba wybieranych posłów. O błędzie tym Państwowa Komisja Wyborcza powiadomiła Marszałka Senatu (w wystąpieniu z dnia 19 marca 2001 r.) w związku z pracami w tej Izbie nad Ordynacją. Informując o powyższym Komisja podkreśliła, że zgodnie z art. 138 ust. 1 Ordynacji, ustalenia liczby posłów wybieranych w poszczególnych okręgach wyborczych oraz podziału województw na okręgi wyborcze dokonuje się według jednolitej normy przedstawicielstwa, obliczonej przez podzielenie liczby mieszkańców kraju przez ogólną liczbę posłów wybieranych w okręgach wyborczych, przy zachowaniu zasady, iż ułamki liczby mandatów posłów wybieranych w okręgach wyborczych równe lub większe od 1/2, jakie wynikną z zastosowania normy przedstawicielstwa, zaokrągla się w górę do liczby całkowitej.

Ponieważ poprawki w tej materii nie zostały przez Senat ujęte w przekazanej Sejmowi uchwale z dnia 6 kwietnia 2001 r. w sprawie Ordynacji wyborczej do Sejmu RP i do Senatu RP, błędnie ustalona w 4 okręgach wyborczych liczba posłów pozostała w tekście ustawy. W tej sytuacji Państwowa Komisja Wyborcza, mając na celu zapobieżenie ewentualnym zarzutom dotyczącym ważności wyborów lub zgodności z Konstytucją przepisów Ordynacji zwróciła się do Marszałka Sejmu (pismem z dnia 5 czerwca 2001 r.) sygnalizując konieczność dokonania zmiany w uchwalonej 12 kwietnia 2001 r. Ordynacji wyborczej do Sejmu i do Senatu przez usunięcie błędu w załączniku nr 1 do tej ustawy. Uwzględniając wniosek Państwowej Komisji Wyborczej ustawą z dnia 8 czerwca 2001 r. Sejm dokonał stosownych zmian w załączniku nr 1 do Ordynacji wyborczej:

- Niezwłocznie po uchwaleniu ustawy, Państwowa Komisja Wyborcza podjęła działania popularyzujące nowe przepisy. Odbyło się (25 maja 2001 r.) spotkanie Państwowej Komisji Wyborczej z komisarzami wyborczymi i dyrektorami jednostek organizacyjnych Krajowego Biura Wyborczego poświęcone omówieniu przepisów ustawy. Tekst ustawy wydrukowano i przekazano wojewódzkim komisarzom wyborczym, ich zastępcom i delegaturom terenowym Krajowego Biura Wyborczego w celu odpowiednio wczesnego jej poznania. Komisja udzielała wyjaśnień na pytania i wątpliwości zgłaszane w tych sprawach.

2) Wraz z ogłoszeniem postanowienia Prezydenta RP o zarządzeniu wyborów na dzień 23 września 2001 r. Państwowa Komisja Wyborcza przystąpiła do realizacji zadań i czynności wyborczych.

- W związku z licznymi pytaniami w sprawie stosowania przepisów nowej Ordynacji wyborczej, Państwowa Komisja Wyborcza wydała szczegółowe informacje i wyjaśnienia dotyczące:
 - tworzenia komitetów wyborczych w celu udziału w wyborach do Sejmu i Senatu oraz procedury potwierdzenia ich utworzenia przez Państwową Komisję Wyborczą;
 - zasad i sposobu zgłaszania list kandydatów na posłów i kandydatów na senatorów;
 - zasad gospodarki finansowej, przychodów i wydatków związanych z finansowaniem kampanii wyborczej.

Wyjaśnienia te były udostępniane zainteresowanym i zostały uznane przez podmioty wyborcze jako znacząca pomoc w wykonywaniu ich zadań i czynności przewidzianych w Ordynacji.

- Państwowa Komisja Wyborcza w różnych formach systematycznie współdziałała z właściwymi ministrami w sprawach wydania przez nich wymaganych ustawą aktów normatywnych, dotyczących: sporządzania i aktualizowania spisu wyborców; wydawania zaświadczeń o prawie do głosowania; powoływania obwodowych komisji wyborczych i świadczeń przysługujących członkom komisji wyborczych; tworzenia obwodów głosowania za granicą i na polskich statkach morskich; wzoru sprawozdań wyborczych o pozyskanych przez komitety wyborcze środkach na wybory i wydatkach; nieodpłatnego rozpowszechniania audycji wyborczych w publicznej telewizji i radiu; trybu postępowania z dokumentami z wyborów. Przygotowane zostały projekty tych regulacji, opiniowane projekty aktów wykonawczych w tych sprawach, zgłaszano uwagi legislacyjne i wnioski wynikające z doświadczeń praktyki wyborczej. Inicjatywy i działania w tej materii Państwowa Komisja Wyborcza podejmowała z odpowiednim wyprzedzeniem.
- Zgodnie ze swoją właściwością Państwowa Komisja Wyborcza wydała przewidziane ustawą uchwały dotyczące organizacji i przeprowadzenia wyborów. Uchwaliła: regulaminy i wzory pieczęci komisji okręgowych i obwodowych; wzory protokołów głosowania i wyników głosowania; wzór zaświadczenia dla mężów zaufania oraz wzór karty do głosowania; zarządziła druk kart do głosowania oraz ustaliła sposób przechowywania i przekazania kart obwodowym komisjom wyborczym; sposób sporządzenia i przekazania kart do głosowania do obwodów głosowania utworzonych za granicą i na polskich statkach morskich; zasady i tryb przekazywania wyników głosowania i protokołów głosowania z obwodów utworzonych za granicą i na polskich statkach morskich właściwym okręgowym komisjom wyborczym.
- W trybie określonym w ustawie Państwowa Komisja Wyborcza powołała okręgowe komisje wyborcze dla przeprowadzenia wyborów.

W skład 41 okręgowych komisji wyborczych weszło 415 sędziów zgłoszonych przez Ministra Sprawiedliwości: 228 sędziów sądów rejonowych, 168 sędziów sądów okręgowych, 17 sędziów sądów apelacyjnych, 1 sędzia Naczelnego Sądu Administracyjnego i 1 sędzia Sądu Najwyższego.

Państwowa komisja Wyborcza, okręgowe komisje wyborcze i Krajowe Biuro Wyborcze zapewniły także stałą pomoc prawną w zakresie tworzenia obwodów głosowania oraz powołania obwodowych komisji wyborczych i realizacji zadań tych komisji. Odpowiednio do liczby obwodów głosowania powołanych zostało 24 827 obwodowych komisji wyborczych, w tym na obszarze kraju 24 625 komisji, 165 komisji za granicą i 37 komisji na polskich statkach morskich; w skład obwodowych komisji weszło 231 261 wyborców.

W ramach ustawowej funkcji nadzoru nad przestrzeganiem przepisów prawa wyborczego Państwowa Komisja Wyborcza wydała wytyczne dla okręgowych i obwodowych komisji wyborczych, określające ich zadania oraz sposób przygotowania i przeprowadzenia wyborów.

- W wytycznych dla okręgowych komisji wyborczych Państwowa Komisja Wyborcza ustaliła: tryb przyjmowania przez te komisje zgłoszeń i rejestracji okręgowych list kandydatów na posłów i kandydatów na senatorów; zasady i tryb druku kart do głosowania oraz sposób ich przechowywania i dostarczania obwodowym komisjom wyborczym; zasady i tryb powoływania oraz zadania pełnomocników do sprawdzenia zgodności arytmetycznej wyników głosowania w obwodzie; tryb i sposób wykonywania zadań komisji okręgowych dotyczących ustalenia w okręgu wyborczym wyników głosowania i wyniku wyborów do Sejmu i do Senatu. Zaleciła także okręgowym komisjom należyte przeszkolenie członków obwodowych komisji wyborczych w zakresie przeprowadzenia głosowania i ustalenia jego wyników oraz zapewnienie tym komisjom bieżącej pomocy w wykonywaniu zadań.
- W wytycznych i wyjaśnieniach dla obwodowych komisji wyborczych Państwowa Komisja Wyborcza wskazywała w szczególności na obowiązek rzetelnego przygotowania się wszystkich członków do przeprowadzenia głosowania i ustalenia wyników głosowania w obwodzie. Szczegółowo omówiono zadania komisji dotyczące przyjęcia, przeliczenia i ostemplowania kart do głosowania oraz postępowanie przy wydawaniu wyborcom kart do głosowania. Sposób ustalania wyników głosowania, w tym ustawowe warunki ważności głosu oraz sposób sporządzenia protokołów głosowania i dostarczenia protokołów do okręgowych komisji wyborczych.
- Państwowa Komisja Wyborcza i Krajowe Biuro Wyborcze przez cały okres przygotowań do wyborów udzielały w różnych formach wyjaśnień dotyczących stosowania przepisów prawa wyborczego, organom wyborczym i samorządowym, pełnomocnikom komitetów wyborczych i wyborcom. Wyjaśnienia dotyczyły szeroko rozumianej problematyki wyborczej, m. in. tworzenia komitetów wyborczych i zgłaszania list kandydatów, składania podpisów popierających zgłoszenia, powoływania obwodowych komisji wyborczych, wydawania zaświadczeń o prawie do głosowania, zasad dopisywania wyborców do spisu wyborców, sposobu głosowania, w tym obowiązku okazywania dokumentu tożsamości w celu otrzymania karty do głosowania. Informacji i wyjaśnień w tych sprawach, na piśmie i telefonicznie, udzielono blisko 1000. Wyjaśnień udzielały także okręgowe komisje wyborcze i delegatury terenowe Krajowego Biura Wyborczego, w szczególności w sprawach wpisywania się wyborców do rejestru i spisu wyborców. Działania organów i służb wyborczych w tym zakresie przyczyniły się do widocznego

zmniejszenia, w stosunku do poprzednich kampanii wyborczych, liczby skarg wyborców.

- Zgodnie z art. 95 Ordynacji wyborczej, czynności wyborcze, w tym zgłaszanie kandydatów na posłów i senatorów, wykonują na zasadzie wyłączności utworzone w tym celu komitety wyborcze: partii politycznych, koalicji partii politycznych oraz wyborców - zawiadamiając o utworzeniu komitetu wyborczego Państwową Komisję Wyborczą, która przyjęcie zawiadomienia o utworzeniu komitetu potwierdzała uchwałą. Zawiadomienia mogły być zgłaszane do dnia 4 sierpnia 2001 r.

Państwowa Komisja Wyborcza w dniu 20 czerwca 2001 r. wydała i przekazała zainteresowanym podmiotom wyborczym „Informację o zasadach i trybie przyjmowania zawiadomień o utworzeniu komitetu wyborczego”, w której przedstawiła szczegółowe warunki prawne i formalno-organizacyjne związane z tworzeniem komitetów oraz tryb działania Państwowej Komisji Wyborczej w tych sprawach.

Państwowa Komisja Wyborcza potwierdziła utworzenie 98 komitetów wyborczych oraz odmówiła przyjęcia zawiadomienia o utworzeniu 12 komitetów. W wyniku zastosowania dalszych procedur wyborczych przewidzianych w ustawie w zgłaszaniu kandydatów mogło uczestniczyć 97 komitetów wyborczych.

Państwowa Komisja Wyborcza w toku sprawdzania wykazu podpisów wyborców popierających utworzenie komitetu wyborczego wyborców, stwierdziła w odniesieniu do 3 komitetów wady przedłożonych wykazów podpisów nasuwające podejrzenie, że nie zawierają one podpisów osób wymienionych w tych wykazach i na podstawie art. 304 § 2 Kodeksu postępowania karnego zawiadomiła o tym prokuratorów właściwych dla siedzib tych komitetów.

- Do dnia 14 sierpnia 2001 r. do godziny 24.00 pełnomocnicy komitetów wyborczych mogli zgłaszać właściwym okręgowym komisjom wyborczym okręgowe listy kandydatów na posłów i kandydatów na senatorów. O zasadach i sposobie zgłaszania list i kandydatów Państwowa Komisja Wyborcza poinformowała pełnomocników w poświęconej tej problematyce Informacji z dnia 9 lipca 2001 r.

W ustawowym terminie do dnia 14 sierpnia 2001 r. do godziny 24.00 okręgowe komisje wyborcze przyjmowały zgłoszenia list kandydatów na posłów i kandydatów na senatorów do rejestracji. Jeżeli dokumenty zgłoszenia oraz wykaz podpisów popierających zgłoszenie spełniały ustawowo określone warunki, komisje rejestrowały listy lub kandydatów na senatorów. W razie stwierdzenia wad zgłoszenia pełnomocnik wyborczy komitetu był wzywany do ich usunięcia i jeśli wady nie zostały usunięte w wyznaczonym terminie - odmawiały rejestracji.

W ocenie okręgowych komisji wyborczych wiele komitetów wyborczych złożyło dokumenty zgłoszenia do rejestracji bez należytego ich przygotowania: były one niekompletne, niestarannie sporządzone, zawierały braki i błędy. Także wykazy podpisów wyborców popierających zgłoszenie były nierzadko obarczone licznymi wadami, niekompletne lub zawierały mniejszą liczbę podpisów od ustawowo wymaganej. Dokonywano też zgłoszeń bez dołączenia wykazów podpisów i bez zaświadczenia Państwowej Komisji Wyborczej uprawniającego do zgłoszenia listy bez poparcia podpisami wyborców.

Okręgowe komisje wyborcze odmówiły rejestracji 32 list kandydatów na posłów w całości i 4 list w odniesieniu do niektórych kandydatów oraz rejestracji 9 kandydatów na senatorów. Podstawą odmowy rejestracji były zwłaszcza wady dotyczące podpisów wyborców popierających zgłoszenia (art. 148 ust. 1 i 2 Ordynacji wyborczej). W toku badania prawidłowości wykazów podpisów, oprócz błędów i nieprawidłowości natury formalnej, stwierdzono także przypadki uzasadniające podejrzenie naruszenia prawa, w tym fałszowania podpisów; okręgowe komisje wyborcze powiadamiały o tym właściwe prokuratury. Skargi pełnomocników komitetów wyborczych na odmowę rejestracji, wniesione w trybie art. 148 ust. 3 Ordynacji wyborczej, nie zostały przez sądy uwzględnione.

Odpowiednio, na podstawie art. 147 ust. 3 Ordynacji wyborczej, pełnomocnicy komitetów wyborczych wnosili do Państwowej Komisji Wyborczej odwołania od postanowień komisji okręgowych odmawiających rejestracji z powodu innych wad niż brak wymaganej liczby prawidłowo złożonych podpisów wyborców. Państwowa Komisja Wyborcza uznała zasadność jednego odwołania.

- Okręgowe komisje wyborcze zarejestrowały łącznie we wszystkich okręgach wyborczych 420 list kandydatów na posłów obejmujących 7858 kandydatów oraz 429 kandydatów na senatorów. Państwowa Komisja Wyborcza zgodnie z art. 150 Ordynacji wyborczej dokonała w dniu 22 sierpnia 2001 r. publicznego losowania jednolitych numerów dla list 14 komitetów wyborczych, które zarejestrowały listy w więcej niż jednym okręgu wyborczym, a Okręgowa Komisja Wyborcza w Gliwicach przyznała kolejny Nr 15 zarejestrowanej tylko w tym okręgu liście Komitetu Wyborczego Wyborców „Niemiecka Mniejszość Górnego Śląska”.

W okresie od zarejestrowania do dnia głosowania okręgowe komisje wyborcze skreśliły z list kandydatów łącznie 350 osób: 72 osoby z przyczyn osobistych kandydujących, głównie z powodu wycofania zgody na kandydowanie, oraz 278 osób w związku z unieważnieniem w przeddzień głosowania okręgowych list Nr 12 Komitetu Wyborczego „Konfederacja” - z powodu rozwiązania tego Komitetu w trybie art. 106 ust. 3 Ordynacji wyborczej.

W konsekwencji w wyborach do Sejmu przeprowadzonych w dniu 23 września 2001 r. wyborcy głosowali na listy zgłoszone przez 14 komitetów wyborczych, obejmujące 7508 kandydatów. W wyborach do Senatu głosowano na 429 kandydatów zgłoszonych przez 76 komitetów wyborczych.

- Państwowa Komisja Wyborcza otrzymywała liczne sygnały i pytania dotyczące zgodnego z prawem prowadzenia przez komitety wyborcze kampanii wyborczej, w tym obchodzenia przepisów Ordynacji wyborczej. Wobec powtarzalności tych sygnałów Państwowa Komisja Wyborcza w dniu 3 września 2001 r. podała do publicznej wiadomości komunikat, w którym wyjaśniła że po przyjęciu przez Państwową Komisję Wyborczą zawiadomienia o utworzeniu komitetu wyborczego wydatki poniesione na agitację wyborczą na rzecz osób, które zostały następnie zgłoszone jako kandydaci na posłów lub na senatorów, są wydatkami objętymi przepisami Ordynacji wyborczej o finansowaniu kampanii wyborczej i konsekwencje działań agitacyjnych podejmowanych przez te osoby, bądź na ich rzecz ponosi komitet wyborczy.

Państwowa Komisja Wyborcza systematycznie i w różnych formach współdziałała także i udzielała wyjaśnień Krajowej Radzie Radiofonii i Telewizji oraz zarządom Telewizji Polskiej i Polskiego Radia i komitetom wyborczym w sprawach związanych z prowadzeniem kampanii wyborczej w telewizji i radiu, rozpowszechnianiem audycji wyborczych komitetów, nadawaniem ogłoszeń i reklam wyborczych.

- Głosowanie w wyborach w dniu 23 września 2001 r. przebiegało zgodnie z prawem i spokojnie. Drobne incydenty miały miejsce w nielicznych obwodach. Przy głosowaniu i ustalaniu jego wyników w obwodach i okręgach wyborczych bez przeszkód mogli uczestniczyć mężowie zaufania komitetów wyborczych. Ich obecność w lokalach głosowania i przy ustalaniu wyników głosowania w obwodach była zróżnicowana: (od 10 do 60% obwodów). Jest to związane ze sposobem powoływania obwodowych komisji wyborczych, spośród osób wskazanych przez komitety wyborcze. Mężowie zaufania byli natomiast obecni przy ustalaniu wyników głosowania w większości okręgowych komisji wyborczych.

Mężowie zaufania wnieśli zarzuty i uwagi do 30 protokołów głosowania w obwodach oraz do 4 okręgowych komisji wyborczych. Do wszystkich zarzutów ustosunkowały się obwodowe komisje wyborcze i okręgowe komisje wyborcze. W ocenie komisji wyborczych przeważająca większość zarzutów nie była zasadna, wynikała z niezajomości prawa wyborczego i pełnionej funkcji. Nieliczne uzasadnione zarzuty dotyczyły nieprawidłowości nie mających wpływu na wyniki głosowania.

Wyniki głosowania i wyborów w okręgach wyborczych zostały ustalone i podane do publicznej wiadomości, zgodnie z procedurą określoną w Ordynacji wyborczej. Po otrzymaniu protokołów wyników głosowania i wyborów w okręgach Państwowa Komisja Wyborcza sporządziła w dniu 26 września 2001 r. obwieszczenia o wynikach głosowania i wynikach wyborów do Sejmu i do Senatu. Przy sporządzaniu obwieszczeń byli obecni pełnomocnicy Komitetów Wyborczych: Blok Senat 2001, Polskiego Stronnictwa Ludowego i Platformy Obywatelskiej; nie wnieśli oni do protokołu uwag i zastrzeżeń.

Państwowa Komisja Wyborcza niezwłocznie po przyjęciu obwieszczeń podała zbiorcze wyniki głosowania i wyborów do publicznej wiadomości na konferencji prasowej oraz przekazała obwieszczenia do ogłoszenia w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. Zostały one ogłoszone w Dzienniku Ustaw z dnia 4 października 2001 r. Nr 109, poz. 1186 i 1187.

Szczegółowe wykonanie zadań i czynności związanych z wyborami jest przedstawione w sporządzonym przez Państwową Komisję Wyborczą „Sprawozdaniu z wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w dniu 23 września 2001 r.”, które zgodnie z art. 176 i art. 212 Ordynacji wyborczej zostało złożone Sądowi Najwyższemu, a także przekazane Marszałkowi Sejmu i Marszałkowi Senatu RP. Sprawozdanie opublikowano również w wydawanym przez Krajowe Biuro Wyborcze biuletynie informacyjnym „Przegląd Wyborczy - wydanie specjalne: Wybory do Sejmu i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej 23 września 2001 r.”.

3) Zadania realizowane po wyborach

- W związku z protestami wyborczymi wniesionymi do Sądu Najwyższego, Państwowa Komisja Wyborcza udzielała Sądowi wyjaśnień i przedstawiała stanowisko wobec zarzutów zawartych w protestach. Wyjaśnień w sprawach z protestów wyborczych udzielały także właściwe okręgowe komisje wyborcze (Nr 38 w Poznaniu, Nr 21 w Krośnie, Nr 19 w Warszawie).

Przewodniczący Państwowej Komisji Wyborczej uczestniczył w dniu 5 grudnia 2001 r. w posiedzeniu Sądu Najwyższego w składzie całej Izby Administracyjnej, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, rozstrzygającym o ważności wyborów. Uchwała Sądu Najwyższego stwierdzająca ważność wyborów do Sejmu i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych 23 września 2001 r. została ogłoszona w Dzienniku Ustaw Nr 140, poz. 1571 z dnia 11 grudnia 2001 r.

Stwierdzając ważność wyborów Sąd Najwyższy wskazał na nieliczne naruszenia prawa wyborczego przy przeprowadzaniu wyborów i uznał zasadność 7 protestów wyborczych, które jednak nie miały wpływu na wynik wyborów. Na ogólną liczbę 108 wniesionych protestów, 16 protestów Sąd uznał za bezzasadne, 84 protesty pozostawił bez dalszego biegu, ponieważ nie spełniały warunków ustawowych, w jednej sprawie postępowanie zostało umorzone.

Państwowa Komisja Wyborcza, w związku ze stwierdzeniem przez Sąd ważności wyborów podjęła w dniu 7 grudnia 2001 r. uchwałę o rozwiązaniu okręgowych i obwodowych komisji powołanych do przeprowadzenia wyborów do Sejmu i Senatu w dniu 23 września 2001 r., w związku z wykonaniem ich ustawowych zadań. Uchwała została ogłoszona w Monitorze Polskim Nr 2, poz. 44 z 2002 r.

- W wykonaniu obowiązku określonego w art. 42 Ordynacji wyborczej, pod nadzorem Państwowej Komisji Wyborczej zostało sporządzone i wydane drukiem opracowanie statystyczne ze szczegółowymi informacjami o wynikach głosowania i wynikach wyborów przeprowadzonych 23 września 2001 r. Opracowanie zawiera 3 odrębne zeszyty z danymi o wyborach do Sejmu i o wyborach do Senatu i obejmuje dane: o komitetach wyborczych, zarejestrowanych listach kandydatów na posłów i kandydatach na senatorów; wynikach głosowania i wyborów w skali kraju oraz według okręgów wyborczych, powiatów i gmin; wynikach głosowania w obwodach za granicą, alfabetyczne wykazy wybranych posłów i senatorów. Zakres i układ informacji objętych publikacją nawiązuje do wydawnictw tego rodzaju z lat 1990-2000, dotyczących wyborów powszechnych i referendum o zasięgu ogólnokrajowym, co umożliwi dokonywanie różnorodnych porównań i analiz. Publikacja jest dostępna również w postaci elektronicznej oraz na stronie internetowej www.pkw.gov.pl.
- Zgodnie z art. 120 ust. 1 i 2 Ordynacji wyborczej, w terminie 3 miesięcy od dnia wyborów (tj. do dnia 24 grudnia 2001 r.) pełnomocnicy finansowi komitetów wyborczych byli zobowiązani do przedłożenia Państwowej Komisji Wyborczej sprawozdania wyborczego o przychodach, wydatkach i zobowiązaniach komitetu w związku z wyborami. Sprawozdanie składa się wraz z opinią i raportem biegłego rewidenta, wybranego spośród kandydatów zgłoszonych przez Krajową Radę Biegłych Rewidentów. Sporządzenie opinii do sprawozdań Państwowa Komisja Wyborcza powierzyła rewidentom z 37 firm audytorskich.

Do złożenia sprawozdania wyborczego są obowiązane wszystkie utworzone komitety wyborcze, z wyjątkiem rozwiązanych w trybie art. 106 ust. 3 Ordynacji wyborczej. Komitetów zobowiązanych do złożenia sprawozdań wyborczych było 97, w tej liczbie 22 komitety, które zarejestrowały listy kandydatów na posłów i (bądź) na senatorów w wię-

cej niż jednym okręgu wyborczym, 61 komitetów, które zarejestrowały kandydatów w jednym okręgu oraz 14 komitetów, które nie dokonały czynności rejestracji kandydatów w żadnym okręgu.

Państwowa Komisja Wyborcza podjęła wiele czynności w celu zapewnienia terminowego sporządzenia i złożenia przez komitety wyborcze sprawozdań wyborczych. Przypomniała na piśmie wszystkim pełnomocnikom komitetów wyborczych o obowiązku złożenia sprawozdania, jego zakresie i terminie przekazania Komisji, udzielała systematycznie w tych sprawach wyjaśnień na zgłaszane pytania, spotkała się z wybranymi rezydentami przedstawiając im zakres zadań i przekazując dokumenty i materiały prawne w tym zakresie.

W ustawowym terminie do 24 grudnia 2001 r. sprawozdania złożyło 89 komitetów wyborczych, po upływie terminu - 4 komitety wyborcze, a 4 komitety nie złożyły sprawozdań. Państwowa Komisja Wyborcza zgodnie z art. 121 ust. 1 Ordynacji wyborczej - komunikatem z dnia 17 stycznia 2002 r. podała do publicznej wiadomości przedłożone jej sprawozdania wyborcze, ogłaszając je w Monitorze Polskim (M.P. Nr 4 z 2002 r.).

W ciągu 7 dni od ogłoszenia sprawozdań mogły być do nich zgłaszane pisemne zastrzeżenia przez partie polityczne, komitety wyborcze uczestniczące w wyborach i uprawnione stowarzyszenia i fundacje. Zastrzeżenia takie nie wpłynęły do Państwowej Komisji Wyborczej.

Stosownie do art. 122 ust. 1 Ordynacji wyborczej, Państwowa Komisja Wyborcza w terminie 4 miesięcy od dnia złożenia sprawozdania wyborczego obowiązana jest przyjąć sprawozdanie wyborcze, bądź - w razie stwierdzenia naruszenia przewidzianych w ustawie przepisów - odrzucić sprawozdanie. Z zachowaniem tego terminu Państwowa Komisja Wyborcza rozstrzygnie o przyjęciu lub odrzuceniu sprawozdań wyborczych. Wraz ze złożeniem sprawozdań PKW podjęła systematyczne prace związane z ich badaniem w zakresie kompletności dokumentów objętych sprawozdaniami i ich zgodności z danymi zawartymi w sprawozdaniach. Stale udzielane są jednocześnie wyjaśnienia na zgłaszane do Państwowej Komisji Wyborczej w dalszym ciągu pytania i wątpliwości w tych sprawach.

Doświadczenia w zakresie badania sprawozdań wyborczych zostaną uwzględnione w przygotowywanych przez Państwową Komisję Wyborczą wnioskach dotyczących realizacji przepisów ustawy, które, zgodnie z art. 39 ust. 1 pkt 7 Ordynacji wyborczej, będą przedłożone Prezydentowi RP i Marszałkom Sejmu i Senatu.

2. Wybory uzupełniające do Senatu RP

- W dniu 28 stycznia 2001 r. w 2 okręgach wyborczych obejmujących województwa chełmskie i wrocławskie istniejące do dnia 31 grudnia 1988 r., odbyły się wybory uzupełniające do Senatu RP, zarządzane rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 16 listopada 2000 r. Podstawą przeprowadzenia wyborów w granicach dawnych województw był art. 8 ustawy z dnia 25 lipca 1988 r. o wejściu w życie ustawy o samorządzie powiatowym, ustawy o samorządzie województwa oraz ustawy o administracji rządowej w województwie (Dz. U. Nr 99, poz. 631) stanowiący, że w przypadku przeprowadzenia wyborów uzupełniających do Senatu IV kadencji wybranego w dniu 21 września 1997 r., okręgiem wyborczym jest obszar województwa istniejącego do dnia 31 grudnia 1998 r.
- Państwowa Komisja Wyborcza zgodnie z ustawową właściwością niezwłocznie po zarządzeniu wyborów wydała obwieszczenia informujące o ich zarządzeniu, granicach okręgów wyborczych, w których wybory będą przeprowadzone i liczbie wybieranych senatorów (po jednym w każdym okręgu). Podjęła uchwały o powołaniu okręgowych komisji wyborczych, uchwaliła wytyczne dotyczące zadań i pracy komisji wyborczych, określiła wzory kart do głosowania i protokołów głosowania i wyników wyborów. Zapewniła ponadto bieżący nadzór i pomoc organom wyborczym w stosowaniu przepisów prawa i organizacji wyborów. W szczególności w związku z niespójnością niektórych przepisów Ordynacji wyborczej z Konstytucją przypomniła o obowiązku stosowania w takich wypadkach przepisów Konstytucji. Podkreśliła jednocześnie ustawowe wymagania związane ze zgłaszaniem kandydatów dotyczące poparcia zgłoszenia kandydata podpisami co najmniej 3000 wyborców zamieszkałych w danym okręgu wyborczym, zwróciła uwagę na obowiązek należytego sporządzenia spisów wyborców oraz przygotowania członków obwodowych komisji wyborczych do wykonania ich zadań. Wszystkim komisjom wyborczym dostarczono broszurę z tekstami Ordynacji wyborczych do Sejmu i Senatu.
- W ustawowo przewidzianym terminie okręgowe komisje wyborcze przyjmowały od pełnomocników komitetów wyborczych zgłoszenia kandydatów na senatorów i dokonały rejestracji kandydatów. Okręgowa Komisja Wyborcza w Chełmie zarejestrowała 4 kandydatów: 3 kandydatów zgłosiły organy statutowe partii politycznych, a jednego kandydata - komitet wyborców. Okręgowa Komisja Wyborcza we Wrocławiu zarejestrowała 3 kandydatów, zgłoszonych przez organy statutowe partii politycznych. Do Państwowej Komisji Wyborczej, ani do Okręgowych Komisji Wyborczych nie wpłynęły odwołania w sprawach zgłoszonych kandydatów. Żaden z zarejestrowanych kandydatów nie zrezygnował z kandydowania.
- Do przeprowadzenia głosowania rady gmin utworzyły 816 obwodów głosowania, a zarządy gmin powołały w tych obwodach obwodowe komisje wyborcze; w ich skład weszło 5645 wyborców. Przy ustalaniu składów obwodowych komisji wyborczych zarządy gmin

działały zgodnie z art. 68 ust. 1 Ordynacji wyborczej do Sejmu, uwzględniając propozycje zgłoszone przez komitety wyborcze.

W dniu głosowania lokale wyborcze były otwarte w godzinach określonych Ordynacją wyborczą, tj. od 6.00 do 22.00. Komisje obwodowe otrzymały w terminie spisy wyborców, karty do głosowania i formularze protokołów głosowania. W celu zapewnienia pomocy obwodowym komisjom wyborczym, sprawowania nadzoru nad ich pracą oraz rozpatrywania ewentualnych skarg wyborców, w przeddzień wyborów i w dniu wyborów pełnione były dyżury przez członków okręgowych komisji wyborczych. Dyżury pełnili również członkowie Państwowej Komisji Wyborczej.

Frekwencja wyborcza wyniosła; w województwie chełmskim - 10,90%, a w województwie wrocławskim - 4,51% ogółu uprawnionych do głosowania. W województwie chełmskim w jednym obwodzie głosowania, a w województwie wrocławskim w 3 obwodach do głosowania nie zgłosił się żaden wyborca. Tylko nieliczni mężowie zaufania komitetów wyborczych obserwowali przebieg głosowania i ustalanie wyników głosowania w obwodach. Nie wnieśli oni zarzutów ani uwag do protokołów. Przy pracach i ustalaniu wyników w Okręgowej Komisji Wyborczej we Wrocławiu był obecny pełnomocnik jednego komitetu wyborczego, który nie zgłosił zarzutów ani uwag.

- Państwowa Komisja Wyborcza na podstawie przekazanych przez okręgowe komisje wyborcze protokołów wyników głosowania i wyborów, sporządziła w dniu 29 stycznia 2001 r. obwieszczenie o wynikach wyborów uzupełniających do Senatu przeprowadzonych w dniu 28 stycznia 2001 r. oraz w tym samym dniu podała wyniki wyborów do publicznej wiadomości.

Sprawozdanie Państwowej Komisji Wyborczej z wyborów uzupełniających zostało zgodnie z wymaganiami ustawy złożone Sądowi Najwyższemu i Marszałkowi Senatu. Jest ono opublikowane w wydawnictwie Krajowego Biura Wyborczego Przegląd Wyborczy Nr 1-2/2001 r.

- Sąd Najwyższy na posiedzeniu w dniu 10 kwietnia 2001 r. stwierdził ważność przeprowadzonych w dniu 28 stycznia 2001 r. wyborów uzupełniających do Senatu RP. Do Sądu Najwyższego nie wpłynął żaden protest wyborczy przeciwko ważności wyborów. Uchwała Sądu Najwyższego jest ogłoszona w Monitorze Polskim Nr 12, poz. 197 z dnia 25 kwietnia 2001 r.

W związku ze stwierdzeniem ważności wyborów Państwowa Komisja Wyborcza rozwiązała komisje wyborcze powołane do przeprowadzenia tych wyborów.

3. Wybory do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw; referenda lokalne

1) Jako naczelny organ w sprawach wyborów organów stanowiących samorządu terytorialnego Państwowa Komisja Wyborcza aktywnie uczestniczyła w pracach prowadzonych w Sejmie nad zmianami Ordynacji wyborczej do rad i ustaw samorządowych. Sekretarz Komisji brał udział w posiedzeniach komisji sejmowych przygotowujących projekty zmian, przedstawiane były w tych sprawach analizy i wnioski zgromadzone w praktyce prowadzenia wyborów w trakcie kadencji rad. Zgłaszane przez PKW wnioski i sugestie zostały w istotnej mierze uwzględnione w uchwalonej 11 kwietnia 2001 r. ustawie o zmianie ustaw: o samorządzie gminnym, o samorządzie powiatowym, o samorządzie województwa, o administracji rządowej w województwie oraz o zmianie niektórych innych ustaw (w tym Ordynacji wyborczej do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw). Dotyczą one: kompetencji komisarzy wyborczych do zwołania pierwszej sesji nowowybranej rady, jeżeli w ustawowym terminie nie wykona tej czynności przewodniczący poprzedniej rady; określenia jednolitych terminów zarządzenia i przeprowadzenia wyborów, bez względu na przyczynę zakończenia bytu prawnego rady (wskutek jej rozwiązania bądź odwołania w referendum lokalnym); zapewnienia skutecznego trybu nadzoru wojewodów nad działalnością rad gmin, powiatów i sejmików województw w zakresie zgodnego z prawem podejmowania uchwał w sprawach wygaśnięcia mandatu radnego; poszerzenia katalogu funkcji i stanowisk objętych zakazem ich łączenia z pełnieniem mandatu radnego.

2) Zgodnie z Ordynacją wyborczą do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw - rady działają przez całą kadencję w składach ustawowo określonych. W wypadku wygaśnięcia mandatu radnego w toku kadencji, rozwiązania rady lub jej odwołania w referendum lokalnym oraz zmian w podziale terytorialnym państwa, przeprowadzane są określone prawem wybory bądź skład rady jest uzupełniany przez wstąpienie na wygasły mandat kolejnego uprawnionego kandydata.

- Wybory ponowne przeprowadza się w wyniku prawomocnego orzeczenia sądu stwierdzającego nieważność wyborów lub wyboru radnego. W 2001 r. wyborów w tym trybie nie przeprowadzono.
- Wybory uzupełniające przeprowadza się do rad gmin do 20 tys. mieszkańców w razie wygaśnięcia mandatu radnego ze względu na odmowę złożenia ślubowania, zrzeczenia się mandatu, utratę prawa wybieralności lub brak tego prawa w dniu wyborów, w razie prawomocnego wyroku sądu orzeczonego wobec radnego za przestępstwo z winy umyślnej oraz wskutek wygaśnięcia mandatu z mocy prawa na podstawie przepisów ustaw odrębnych. W 2001 r. wybory uzupełniające zostały przeprowadzone do 471 rad gmin, w odniesieniu do 494 mandatów. W tej liczbie 73 radnych uzyskało mandaty bez głosowania, ponieważ w okręgach wyborczych w których ci radni byli wybierani, zare-

jestrowano tylko po jednym kandydacie, a w takich wypadkach - zgodnie z art. 188 ust. 1 Ordynacji wyborczej, głosowania nie przeprowadza się, uznając za wybranego radnym zarejestrowanego kandydata. Wybory odbywały się przy zróżnicowanej frekwencji, w większości przekraczającej 20%; frekwencja wyborcza poniżej 10% miała miejsce w ok. 10% okręgów wyborczych, jednocześnie w wielu okręgach w wyborach uczestniczyło ponad 50% uprawnionych. Np. w woj. dolnośląskim: do Rady Gminy Kunice - 80,2%, do Rady Gminy Kostomłoty - 70,0%; w woj. lubelskim: do Rady Gminy Puchaczów - 68,6%; w woj. łódzkim: do Rady Gminy Daszyna - 85,3%, do Rady Gminy Szczerców - 85,6%, do Rady Gminy Bełchatów - 74,4%; w woj. mazowieckim: do Rady Gminy Orońsko - 73,9%; w woj. śląskim: do Rady Gminy Irządze - 74,8%; w woj. wielkopolskim: do Rady Gminy Pępowo - 79,5%, do Rady Gminy Wijewo - 76%.

W większości okręgów wyborczych zarejestrowano 2-3 listy kandydatów na radnych. W wielu okręgach, zwłaszcza do rad miejskich, rejestrowano od 6 do 9 list, np. do Rady Miejskiej w Chełmży, woj. kujawsko-pomorskie; Rady Miasta Chełmek, woj. małopolskie, Miasta Warka, woj. mazowieckie, Rady Miasta Blachownia, woj. śląskie.

- W gminach powyżej 20 tys. mieszkańców, powiatach i województwach składy rad są uzupełniane w toku kadencji przez objęcie wygasłych mandatów przez kandydatów z tych samych list, którzy uzyskali w wyborach kolejno największą liczbę głosów i nie utracili prawa wybieralności. W 2001 r. nastąpiły zmiany w składach 536 rad, w tym 91 zmian w sejmikach województw.

Głównymi przyczynami wygaśnięcia mandatu było zrzeczenie się mandatu oraz śmierć radnego. Motywami zrzeczenia są najczęściej powody natury osobistej oraz zatrudnienie w urzędzie danej jednostki samorządu lub na stanowisku kierowniczym jednostki organizacyjnej gminy, powiatu, województwa, gdyż łączenie takiego zatrudnienia z pełnieniem mandatu jest ustawowo zakazane.

- Wybory przedterminowe są przeprowadzane gdy nastąpi rozwiązanie rady z mocy prawa z powodu niedokonania wyboru zarządu gminy, powiatu, województwa w terminie określonym odpowiednio w ustawach - o samorządzie gminnym, o samorządzie powiatowym, o samorządzie województwa oraz w wypadku odwołania rady w referendum przeprowadzonym na podstawie ustawy o referendum lokalnym. Wybory przedterminowe zarządza Prezes Rady Ministrów.

W 2001 r. zostały przeprowadzone wybory przedterminowe do 8 rad: 5 Rad Gmin: Oporów, woj. łódzkie; Mikołajki Pomorskie, woj. pomorskie; Koszarawa, woj. śląskie; Janowo, woj. warmińsko-mazurskie; Ustronie Morskie, woj. zachodnio-pomorskie oraz 3

Rad Miast: Niemodlin, woj. opolskie, Obrzycko, woj. wielkopolskie; Biały Bór, woj. zachodniopomorskie.

- 3) Na podstawie ustawy z dnia 15 września 2000 r. o referendum lokalnym, w 2001 r. odbyło się 70 referendów w sprawie odwołania rad: 39 rad gmin, 30 rad miast oraz 1 rady powiatu (Kamieńskiego, woj. zachodniopomorskie). Najwięcej inicjatyw referendalnych było w województwach warmińsko-mazurskim i zachodniopomorskim - po 9.

Zgodnie z ustawą - wyborcy danej jednostki terytorialnej mogą odwołać organ stanowiący tej jednostki w referendum, jeżeli w głosowaniu weźmie udział co najmniej 30% uprawnionych, a za odwołaniem oddanych zostanie więcej niż połowa głosów. Czynności związane z przygotowaniem referendów i ich przeprowadzeniem wykonywali komisarze wyborczy. Badali oni zgodność inicjatyw referendalnych z wymaganiami ustawowymi, w tym zwłaszcza, czy wniosek o przeprowadzenie referendum został poparty przez co najmniej 10% uprawnionych do głosowania mieszkańców gminy lub powiatu, wydawali postanowienia o przeprowadzeniu referendum bądź odrzuceniu wniosku w tej sprawie, powoływali komisje referendalne i zapewniali nadzór nad wykonaniem zadań. Referendów ważnych było 7. W ich wyniku zostały odwołane 3 rady miejskie (w Niemodlinie, woj. opolskie; Obrzycku, woj. wielkopolskie i Białym Borze, woj. zachodniopomorskie) oraz 4 rady gminne (w Oporowie, woj. łódzkie; Halinowie, woj. mazowieckie; Mikołajkach Pomorskich, woj. pomorskie i Janowie, woj. warmińsko-mazurskie). Frekwencja w tych referendach wyniosła od 30,73% w Oporowie do 44,88% w Obrzycku.

Pozostałe referenda były nieważne, ponieważ w głosowaniu nie wzięło udziału co najmniej 30% uprawnionych.

W 2001 r. liczba referendów o odwołanie rady przez upływem kadencji była znacznie mniejsza (o 38) niż w roku 2000 (108 referendów), co związane jest zwłaszcza z upływającą kadencją samorządu. Podejmowane były równocześnie inicjatywy dotyczące odwołania rad większych jednostek samorządowych - rad miast na prawach powiatów i rad powiatów (Rady Miasta Nowy Sącz, Rady Powiatu Kamieńskiego).

Z wnioskami o przeprowadzenie referendum występowali najczęściej mieszkańcy, zorganizowani w grupy inicjatywne bądź komitety referendalne; rzadko inicjatorami referendów były pozostałe uprawnione podmioty: organizacje społeczne i struktury terenowe partii politycznych. Inicjatywy o przeprowadzenie referendów były uzasadniane niewłaściwą działalnością danej rady, a także zarządu i wójta (burmistrza, prezydenta), w tym konkretnie wskazywanymi zarzutami, np. likwidacją szkół, brakiem działań w sferze ochrony zdrowia i pomocy społecznej; niegospodarnością i brakiem działań na rzecz rozwoju gminy bądź powiatu. Przygotowania do referendów przebiegały na ogół bez nadmiernych napięć, choć

były też wypadki ostrych konfliktów między radą a wnioskodawcami, wzajemnych oskarżeń i zarzutów (np. w gminie Kąkolewnica, woj. lubelskie, w gminie Podgórzyn i mieście Świeradowo-Zdrój, woj. dolnośląskie).

- 4) Odpowiednio do ustawowych kompetencji Państwowa Komisja Wyborcza, wojewódzcy komisarze wyborczy i zastępcy wojewódzkich komisarzy wyborczych podejmowali działania i w różnych formach nadzorowali wykonywanie zadań przewidzianych w Ordynacji wyborczej i ustawie o referendum lokalnym.
- Państwowa Komisja Wyborcza systematycznie opiniowała projekty rozporządzeń Prezesa Rady Ministrów w sprawie wyborów przedterminowych do rad. W przekazanych opiniach Komisja wskazywała m.in. aby przy wyznaczaniu daty wyborów zostały dochowane przewidziane ustawowo terminy na wniesienie ewentualnych protestów do sądu przeciwko wynikom referendum oraz, że dopuszczalna ustawowo możliwość skracania terminów wykonania czynności wyborczych nie może ograniczać uprawnień wyborców.

Stałym elementem sprawowanego nadzoru Państwowej Komisji Wyborczej nad wykonywaniem przepisów Ordynacji wyborczej i ustawy o referendum lokalnym są udzielane opinie i wyjaśnienia. Komisja otrzymuje w tych sprawach liczne pytania od komisarzy wyborczych, przewodniczących rad, zarządów gmin, wójtów, burmistrzów, starostów, radnych, inicjatorów referendum. Dotyczą one zwłaszcza stosowania przepisów w sprawach związanych ze zmianami w składach rad w toku kadencji oraz przeprowadzaniem referendum w sprawach odwołania rad. Odpowiadając na te pytania Państwowa Komisja Wyborcza udzieliła wielu szczegółowych wyjaśnień dotyczących wygaśnięcia mandatu radnego wskutek zrzeczenia się mandatu, z powodu zabronionego ustawowo zatrudnienia bądź zmian w podziale terytorialnym państwa, wygaśnięcia mandatu na podstawie prawomocnego wyroku sądu, w tym ponownego kandydowania tej osoby na radnego.

Wyjaśniając te kwestie Państwowa Komisja Wyborcza wskazywała jednocześnie na ustawy obowiązek bezzwłocznego podejmowania przez rady, w których mandaty radnego wygasły, uchwał stwierdzających wygaśnięcie tych mandatów, co stanowi podstawę do zarządzenia i przeprowadzenia wyborów uzupełniających bądź obsadzenia mandatu przez uprawnionego kandydata z listy. Przekazywane Państwowej Komisji Wyborczej informacje i dane wskazują, że ustawowe wymagania w zakresie uzupełniania składów rad w toku ich kadencji generalnie są przez rady przestrzegane. Jednak część rad podejmuje uchwały w tych sprawach z oporami i z naruszeniem ustawowego terminu, a zdarzają się także wypadki uporczywej bezczynności w tych sprawach. W takich sytuacjach, zgodnie z wytycznymi Państwowej Komisji Wyborczej, komisarze wy-

borczy występują do wojewodów o podjęcie stosownych działań w ramach sprawowania nadzoru nad działalnością jednostek samorządu terytorialnego.

Państwowa Komisja Wyborcza udzieliła licznych wyjaśnień dotyczących procedury postępowania w sprawach związanych z inicjatywami referendalnymi w sprawie odwołania rad, kampanią referendalną, finansowaniem referendów. M.in. mając na uwadze zapobieganie konfliktom i sporom związanym z inicjatywami referendalnymi zaleciła komisarzom wyborczym upowszechnienie praktyki wyczerpującego informowania uczestników tych przedsięwzięć o zasadach postępowania i ich uprawnieniach, wyjaśnianie tych spraw na spotkaniach z udziałem obu stron konfliktu oraz zapewnienie możliwie pełnej jawności wszystkich czynności w tym zakresie; w związku z wątpliwościami w sprawie wzorów dokumentów stosowanych w referendach rozstrzygnęła, że organem właściwym do ich ustalenia jest komisarz wyborczy; wskazała na ustawowy obowiązek sporządzania przez inicjatorów referendów sprawozdań finansowych o pozyskanych funduszach i poniesionych wydatkach. Jednocześnie, zgodnie z ustawowym obowiązkiem w zakresie systematycznej aktualizacji rejestru wyborców w gminie, w Krajowym Biurze Wyborczym i jego delegaturach terenowych został uruchomiony system elektroniczny gromadzenia tych danych, zapewniający bieżącą informację o liczbie wyborców.

- Bieżący nadzór i pomoc prawną w zakresie uzupełnienia składów rad w czasie kadencji zapewniają komisarze wyborczy, a w sprawach organizacyjnych delegatury Krajowego Biura Wyborczego. Zasadą jest stała współpraca w tym zakresie z radami i zarządami gmin i powiatów oraz służbami prawnymi wojewodów. Systematycznie jest analizowana terminowość i poprawność podejmowanych przez rady uchwał w sprawach wygaśnięć mandatów i uzupełniania składów rad, powszechna jest praktyka wcześniejszego konsultowania projektów tych uchwał. Urzędom jednostek samorządowych zapewniano wzory dokumentów w tych sprawach oraz szczegółowe wyjaśnienia i informacje o obowiązujących przepisach prawa i sposobie ich stosowania, organizowane są okresowe spotkania szkoleniowe z pracownikami samorządowymi wykonującymi zadania wyborcze. Wyjaśniane są przepisy wzbudzające wątpliwości organów rad i radnych.

W przeważającej większości jednostek współdziałanie komisarzy wyborczych i delegatur Krajowego Biura Wyborczego z organami samorządu terytorialnego było dobre i wyrażało się sprawną realizacją ustawowych zadań w tym zakresie. Uchwały rad o wygaśnięciach mandatów radnych i zarządzane z tej przyczyny wybory uzupełniające (bądź uzupełnienia z list składów rad) podejmowane były w sposób prawem wymagany i z zachowaniem ustawowych terminów, a zdarzające się nieprawidłowości w tych sprawach były na ogół sprawnie usuwane. Przypadki podejmowania przez rady uchwał z oporami nie były częste i w takich sytuacjach komisarze wyborczy występowali o podjęcie dzia-

łań nadzorczych do wojewodów, m.in. wystąpienia takie skierowali do Wojewody Dolnośląskiego Wojewódzki Komisarz Wyborczy we Wrocławiu i Zastępca Wojewódzkiego Komisarza Wyborczego w Jeleniej Górze. Działania Wojewody były skuteczne.

Zgodnie z ustawową właściwością komisarze wyborczy zapewniają zgodnie z prawem procedury przygotowania i przeprowadzenia referendów lokalnych w sprawie odwołania organu stanowiącego samorządu przed upływem kadencji. Prace z tym związane rozpoczynają się wraz ze zgłoszeniem wniosku o przeprowadzenie referendum i obejmują wszystkie czynności związane z ustaleniem jego poprawności: w szczególności, czy wniosek złożono w terminie oraz czy został on poparty podpisami co najmniej 10% mieszkańców uprawnionych do głosowania. W wypadku dochowania tych warunków komisarz wyborczy postanawia o przeprowadzeniu referendum i wykonuje zadania i czynności związane z jego przeprowadzeniem. W wypadku zaś stwierdzenia wad i nieprawidłowości wniosku wyznacza termin na ich usunięcie, a w razie ich nieusunięcia odrzuca wniosek o przeprowadzenie referendum.

Zadania komisarzy wyborczych związane z przygotowaniem i przeprowadzaniem referendów są pracochłonne, zwłaszcza wobec częstotliwości inicjatyw referendalnych oraz atmosfery nieufności między wnioskodawcą referendum, a radą której odwołaniu referendum ma służyć. Powoduje to nierzadko komplikacje w zakresie przygotowania i przeprowadzania referendum, a także wnoszenie protestów do sądów, przy których rozpatrywaniu uczestniczą komisarze wyborczy.

- Kontynuowane były działania podjęte w 1999 r. w zakresie ustanowienia w gminach, powiatach i województwach pełnomocników do spraw wyborów (urzędników wyborczych). Istotą tego rozwiązania, przewidzianego w art. 23 ust. 2 Ordynacji wyborczej do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw, jest powierzenie organizacji prac wyborczych na każdym szczeblu samorządu stałemu odpowiedzialnemu pracownikowi danego urzędu samorządowego. Ta koncepcja została pozytywnie zweryfikowana w 2000 r. i 2001 r. w wyborach przeprowadzanych w toku kadencji rad, wyborach Prezydenta RP oraz wyborach do Sejmu i Senatu.
- Delegatury terenowe Krajowego Biura Wyborczego systematycznie nadzorują i udzielają pomocy gminom w zakresie prowadzenia stałego rejestru wyborców. Ocenia się, że w przeważającej większości gmin rejestr jest prowadzony prawidłowo i na bieżąco jest aktualizowany. Sygnalizowany jest równocześnie problem trybu przekazywania przez sądy Informacji o osobach pozbawionych praw wyborczych oraz o ustaniu przyczyny pozbawienia praw. Sądy przysyłają takie powiadomienia bezpośrednio przed wyborami, lecz nie aktualizują ich w ciągu kadencji wyborczych organów. Nie ma więc w tym zakresie bieżącej informacji, która jest niezbędna przy sporządzaniu spisu wyborców dla każdego

wyborów i referendum przeprowadzanych w ciągu trwania kadencji rad. Powoduje to w konsekwencji sytuacje, że wyborca nie może brać udziału w głosowaniu; taki przypadek miał np. miejsce w wyborach parlamentarnych w 2001 r. w gminie Jadów, woj. mazowieckie.

- Zgodnie z wymaganiami archiwizacji dokumentów z wyborów prowadzona i archiwizowana jest dokumentacja z wyborów i referendum. Zadania w tym zakresie są wykonywane we współdziałaniu z właściwymi jednostkami archiwów państwowych.

4. Zadania wynikające z ustawy o wyborze Prezydenta RP

1) Państwowa Komisja Wyborcza wykonywała zadania przewidziane w ustawie o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej dotyczące badania sprawozdań finansowych komitetów wyborczych z wyborów Prezydenta przeprowadzonych dnia 8 października 2000 r.

- Zgodnie z tą ustawą komitety wyborcze miały obowiązek złożyć sprawozdania do dnia 8 stycznia 2001 r. Państwowa Komisja Wyborcza w terminie 4 miesięcy od ich złożenia była obowiązana przyjąć sprawozdanie lub w razie stwierdzenia naruszenia przez komitet przepisów ustawy dotyczących finansowania kampanii wyborczej, odrzucić sprawozdanie. Termin na wykonanie przez Komisję tej czynności upływał 8 maja 2001 r. Dochowując tego terminu Państwowa Komisja Wyborcza w dniu 8 maja 2001 r. zakończyła badanie sprawozdań i podjęła w tych sprawach uchwały. Informacje o sposobie i wynikach badania sprawozdań Komisja podała na konferencji prasowej w dniu 10 maja 2001 r. Obowiązek złożenia sprawozdań obciążał 21 komitetów wyborczych: 13 komitetów, które zarejestrowały kandydata na Prezydenta i 8 komitetów, które rejestracji swoich kandydatów nie uzyskały. Państwowa Komisja Wyborcza badała sprawozdania w aspekcie ich zgodności z przepisami ustawy dotyczącymi finansowania wyborów. Sprawdzała w szczególności, czy środki finansowe pozyskane przez komitety wyborcze były gromadzone na rachunkach bankowych i odpowiednich subkontach, czy pochodziły od uprawnionych podmiotów prawnych, z uprawnionych źródeł (z zysku) i mieściły się w określonej ustawowo wysokości, czy była zgodna z wymaganiami ustawy wysokość i sposób przekazania środków przez osoby fizyczne. Odpowiednio, badając wydatki komitetów wyborczych sprawdzano, czy nie przekraczają one przewidzianego w ustawie limitu (12 mln zł) oraz czy zostały dochowane warunki ustawy w zakresie wydatkowania tych środków, a także czy prawidłowo były prowadzone przez komitet operacje rachunkowe przychodów i wydatków.

Rozpatrując sprawozdania Państwowa Komisja Wyborcza każdorazowo analizowała opinie biegłych rewidentów i odnosiła się do wskazanych w nich naruszeń ustawy. W sprawach wątpliwych dotyczących środków przekazanych przez osoby prawne wynika-

jących z opinii i własnych analiz, Komisja występowała do urzędów skarbowych i urzędów kontroli skarbowej o przekazanie informacji, czy osoby te były uprawnione do przekazania środków na kampanię wyborczą oraz czy te środki pochodziły z zysku. Sprawdzane były także konkretne przypadki naruszenia przepisów sygnalizowane Komisji w przesyłanych listach, publikacjach prasowych i innych mediach. Komisja badała w tych sprawach posiadane dokumenty, występowała do pełnomocników komitetów wyborczych lub biegłego rewidenta o wyjaśnienia, uzupełnienie sprawozdania lub opinii oraz podejmowała inne działania w celu ustalenia stanu faktycznego, m.in. zwracała się do Prokuratury o udzielenie niezbędnej pomocy.

- Państwowa Komisja Wyborcza podjęła uchwały w sprawie odrzucenia wszystkich sprawozdań wyborczych ustalając, że:
 - 14 komitetów wyborczych naruszyło art. 85 ust. 4 ustawy, nakazujący gromadzenie środków finansowych na koncie bankowym z uwzględnieniem osobnych subkont dla wpłat od osób prawnych i dla wpłat pochodzących od anonimowych ofiarodawców ze zbiórek publicznych oraz wydatkowanie części środków poza obrotem bankowym;
 - 7 komitetów wyborczych naruszyło art. 84c ustawy, w myśl którego pozyskując i wydatkując środki finansowe należało prowadzić rachunkowość na zasadach określonych dla jednostek nieprowadzących działalności gospodarczej, z uwzględnieniem ustawy o wyborze Prezydenta RP. Brak dokumentacji finansowo-księgowej lub jej niekompletność uniemożliwiały weryfikację wykazanych w sprawozdaniu danych o przychodach i wydatkach;
 - 5 komitetów wyborczych naruszyło art. 85 ust. 2; z informacji urzędów skarbowych lub urzędów kontroli skarbowej wynikało bowiem, że środki finansowe od niektórych osób prawnych nie pochodziły z zysku, jak wymaga tego przepis ustawy, lecz z bieżących środków obrotowych firm;
 - 2 komitety wyborcze naruszyły art. 86 ust. 1 pkt 5, zgodnie z którym komitetowi nie mogą być przekazywane środki finansowe pochodzące od osób prawnych i jednostek organizacyjnych korzystających w ciągu ostatnich 2 lat od dnia zarządzenia wyborów ze środków publicznych;
 - 3 komitety wyborcze naruszyły art. 86 ust. 2 pkt 5 przyjmując środki finansowe od osób prawnych z udziałem podmiotów zagranicznych;
 - 2 komitety wyborcze przyjęły wpłaty od osób fizycznych w wysokości przekraczającej limit (10,5 tys. zł) określony w art. 85 ust. 5 ustawy;

- 4 komitety wyborcze przyjmowały wpłaty od osób fizycznych w kwocie przekraczającej 2-krotność najniższego miesięcznego wynagrodzenia za pracę (1.400 zł) i były one przekazywane w sposób niezgodny z art. 85 ust. 7 ustawy; przepis ustawy wymaga, by kwoty te były wpłacane na komitet jedynie czekiem, przelewem lub kartą płatniczą;
 - 5 komitetów wyborczych naruszyło art. 84 ustawy, dotyczący jawności finansowania kampanii wyborczej. Naruszenia polegały na: próbie utajnienia prawdziwego ofiarodawcy przez przyjmowanie wpłat od fikcyjnych osób fizycznych bądź też na nieujawnieniu wartości nieodpłatnie świadczonych usług;
 - 2 komitety wyborcze pozyskiwały środki przed dniem nabycia osobowości prawnej, co stanowi naruszenie art. 84a ust. 2 ustawy;
 - 1 komitet wyborczy naruszył przepis art. 87 ust. 1 ustawy, gdyż prowadził zbiórkę publiczną środków finansowych poza granicami kraju, co jest sprzeczne z ustawą z 1933 r. o zbiórkach publicznych.
- Zgodnie z art. 87i ustawy, od uchwały Państwowej Komisji Wyborczej odrzucającej sprawozdanie wyborcze pełnomocnikowi komitetu przysługuje prawo wniesienia skargi do Sądu Najwyższego i część komitetów złożyła skargi. Orzeczenie Sądu w sprawie jest wiążące dla Państwowej Komisji Wyborczej. Sąd Najwyższy nie uwzględnił żadnej ze skarg komitetów wyborczych. Po zakończeniu procedury sądowej w sprawie sprawozdań wyborczych, Państwowa Komisja Wyborcza na podstawie art. 87f ustawy skierowała do Sądu Okręgowego w Warszawie wnioski o przepadek na rzecz Skarbu Państwa korzyści majątkowych przyjętych przez komitety wyborcze z naruszeniem określonych w ustawie przepisów dotyczących finansowania kampanii wyborczej. Wnioski dotyczą 18 komitetów wyborczych na podlegającą przypadkowi łączną kwotę w wysokości 3.080.136 zł.

5. Zadania wynikające z innych ustaw

- 1) Państwowa Komisja Wyborcza wykonywała zadania powierzone jej ustawą z dnia 27 czerwca 1997 r. o partiach politycznych (obowiązującej od dnia 31 maja 2001 r. w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 12 kwietnia 2001 r. Ordynacja wyborcza do Sejmu i Senatu oraz ustawą z dnia 21 grudnia 2001 r. o zmianie ustaw: o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym, Prawo energetyczne, o partiach politycznych, o dostosowaniu górnictwa węgla kamiennego do funkcjonowania w warunkach gospodarki rynkowej oraz szczególnych uprawnieniach i zadaniach gmin górniczych, o zmianie niektórych ustaw związanych z funkcjonowaniem administracji publicznej, Prawo telekomunikacyjne, o komercjalizacji, restrukturyzacji i prywatyzacji przedsiębiorstwa państwowego „Polskie Koleje Państwowe”, o spółdzielniach mieszkaniowych, o jakości handlowej artykułów rolno-spożywczych,

Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej, o przebudowie i modernizacji technicznej oraz finansowaniu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w latach 2001-2006, o zmianie ustawy o zamówieniach publicznych oraz o utracie mocy ustawy o kasach oszczędnościowo-budowlanych i wspieraniu przez państwo oszczędzania na cele mieszkaniowe - Dz. U. Nr 154, poz. 1802).

- Zgodnie z art. 34 ust. 2 ustawy, partie polityczne, których kandydaci zostali wybrani do Sejmu lub Senatu oraz partie, których okręgowe listy kandydatów uzyskały 3% głosów oddanych na wszystkie listy kandydatów partii politycznych w skali kraju, były uprawnione do otrzymania z budżetu państwa dotacji celowej na działalność statutową, wypłacanej przez całą kadencję w rocznych ratach.

W celu otrzymania dotacji partia obowiązana była do złożenia Państwowej Komisji Wyborczej w terminie do 31 marca każdego roku informacji o poniesionych wydatkach na cele statutowe, podania tej informacji do publicznej wiadomości w prasie o zasięgu ogólnokrajowym i wystąpienia do Ministra Finansów z wnioskiem o wypłacenie dotacji. Państwowa Komisja Wyborcza nadzoruje wykonanie przez partie tych obowiązków i potwierdza ich uprawnienia do otrzymania kolejnej raty dotacji. Uprawnionymi do otrzymania dotacji było 6 partii politycznych (Polskie Stronnictwo Ludowe, Unia Wolności, Ruch Odbudowy Polski, Unia Pracy, Krajowa Partia Emerytów i Rencistów, Krajowe Porozumienie Emerytów i Rencistów Rzeczypospolitej Polskiej) i wszystkie wykonały obowiązki w tym zakresie zgodnie z wymaganiami ustawy.

Również partie, które utworzyły Fundusz Wyborczy zostały ustawowo zobowiązane do corocznego przedkładania Państwowej Komisji Wyborczej informacji o źródłach pozyskanych środków finansowych i wydatkach poniesionych ze środków tego Funduszu (art. 38 ust. 1). W 2001 r. Fundusz Wyborczy utworzyły 4 partie polityczne (Sojusz Lewicy Demokratycznej, Stronnictwo Konserwatywno-Ludowe, Stronnictwo Porozumienie Polskie, Ruch Społeczny AWS) i wszystkie wywiązały się z obowiązku złożenia informacji. Ponadto, zgodnie z art. 39 ust. 2 ustawy, wszystkie partie polityczne mają obowiązek składania informacji Sądowi Okręgowemu w Warszawie oraz w odpisie Państwowej Komisji Wyborczej - o źródłach finansowania partii, jednak w praktyce Komisja otrzymuje takie informacje jedynie od części partii politycznych. Państwowa Komisja Wyborcza regularnie przypominała (na piśmie) wszystkim zainteresowanym partiom politycznym korzystającym z dotacji celowej oraz partiom, które zawiadomiły PKW o utworzeniu Funduszu Wyborczego, o ich obowiązkach wynikających z ustawy; przekazała także stosowne informacje Ministrowi Finansów.

- Obowiązująca po zmianach ustawa o partiach politycznych nakłada na wszystkie partie wpisane do ewidencji prowadzonej przez Sąd Okręgowy w Warszawie obowiązek zło-

zenia Państwowej Komisji Wyborczej, do 31 marca każdego roku, sprawozdania o źródłach pozyskania środków finansowych, w tym o kredytach bankowych i warunkach ich uzyskania przez partie i Fundusz Wyborczy oraz o wydatkach poniesionych ze środków Funduszu Wyborczego w poprzednim roku kalendarzowym (art. 38 ustawy). A także obowiązek zawiadomienia Państwowej Komisji Wyborczej o utworzeniu bądź likwidacji Funduszu Wyborczego.

Państwowa Komisja Wyborcza przypomniała partiom politycznym o tych obowiązkach, w tym 8 partiom, które uczestniczyły w wyborach parlamentarnych zwróciła uwagę na obligatoryjny wymóg utworzenia Funduszu w celu finansowania wydatków wyborczych.

- 2) Zgodnie z ustawą z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ograniczeniu prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje publiczne, Państwowa Komisja Wyborcza prowadzi i w każdym roku publikuje Rejestr Korzyści, uzyskiwanych przez członków Rady Ministrów, sekretarzy i podsekretarzy stanu, kierowników urzędów centralnych, wojewodów i wicewojewodów, ich współmałżonków. Informacje zawarte w Rejestrze o osobach pełniących te funkcje i uzyskiwanych przez nie korzyściach są prowadzone na podstawie danych przekazywanych przez Kancelarię Prezesa Rady Ministrów i oświadczeń tych osób. W 2001 r. został sporządzony i opublikowany Rejestr Korzyści zawierający dane za okres od 1 lipca 2000 r. do 24 lipca 2001 r.

Zgodnie z ustawową zasadą jawności Rejestru, jest on udostępniany do wglądu w siedzibie Państwowej Komisji Wyborczej oraz w delegaturach Krajowego Biura Wyborczego; nie udostępnia się dokumentów źródłowych. Publikację otrzymują także biblioteki uprawnione do otrzymania egzemplarzy obowiązkowych.

II. Upowszechnianie prawa, wymiana doświadczeń

1. Trwałym elementem w działalności Państwowej Komisji Wyborczej jest gromadzenie doświadczeń z praktyki przeprowadzania wyborów i ich wykorzystywanie do usprawniania prawa i organizacji wyborów.
 - Państwowa Komisja Wyborcza systematycznie gromadzi i analizuje doświadczenia wynikające z praktyki przeprowadzania każdego wyborów. Podstawą do tych analiz są informacje i wnioski przekazywane przez organy wyborcze (komisarzy wyborczych i komisje), uwagi i postulaty organów samorządowych, komitetów wyborczych, a także własne spostrzeżenia Komisji. Zgromadzone tą drogą wnioski, w dopuszczalnym prawem zakresie są uwzględniane w procedurach wyborczych, a zwłaszcza stanowią źródłowy materiał do formułowania i przedstawiania wniosków i propozycji legislacyjnych w zakresie usprawniania prawa wyborczego. Wnioski w tej materii Państwowa Komisja

Wyborcza kilkakrotnie sygnalizowała właściwym organom - Marszałkom Sejmu i Senatowi, Prezydentowi RP, Prezesowi Rady Ministrów. Wnioski i analizy przekazywane przez Państwową Komisję Wyborczą są w różnych formach wykorzystywane w procesie usprawniania systemu wyborczego. W szczególności zostały w większości uwzględnione w nowej Ordynacji wyborczej do Sejmu i Senatowi, a także w zmienionych przepisach Ordynacji wyborczej do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw, ustaw samorządowych i o referendum lokalnym. Stanowiły też przesłankę do uwzględnienia w nowej Ordynacji wyborczej do Sejmu i do Senatowi, jako zasady ustawowej, przedstawiania przez Państwową Komisję Wyborczą po każdych wyborach informacji o realizacji przepisów ustawy i ewentualnych propozycji ich zmian (art. 39 ust. 1 pkt 7).

- Stałą praktyką działalności Państwowej Komisji Wyborczej i Krajowego Biura Wyborczego jest aktywne współdziałanie w pracach nad projektami ustaw wyborczych obejmujące wszystkie etapy procesu legislacyjnego prowadzonego w zespołach roboczych, podkomisjach i komisjach Sejmu i Senatowi. Sekretarz Państwowej Komisji Wyborczej systematycznie uczestniczy w posiedzeniach tych organów, przedstawiane są w tych sprawach materiały i opracowania analityczne oraz wnioski i propozycje legislacyjne. W toku realizacji zadań wyborczych stale współdziałano z właściwymi organami w zakresie wydawania przez nie aktów wykonawczych do ustaw wyborczych; zgłaszano do tych aktów propozycje, opinie i wnioski, prowadzono robocze konsultacje i projekty rozwiązań legislacyjnych. Kontynuowana jest robocza współpraca w sprawach związanych z problematyką wyborczą z Kancelariami Sejmu, Senatowi, Prezydenta RP, Prezesa Rady Ministrów, ministerstwami i innymi organami i jednostkami.

2. Prowadzone są w różnych formach działania służące upowszechnianiu prawa i doświadczeń wyborczych.

- Krajowe Biuro Wyborcze wydaje regularnie biuletyn informacyjny „Przegląd wyborczy”, w którym jest prezentowana działalność Państwowej Komisji Wyborczej, wyjaśnienia i opinie Komisji, przedstawione informacje i problemy prawne oraz doświadczenia praktyki wyborczej w jednostkach samorządu terytorialnego. W 2001 r. wydano 8 zeszytów „Przeglądu wyborczego” oraz wydanie specjalne biuletynu, poświęcone wynikom wyborów do Sejmu i do Senatowi. Z wydawnictwa korzystają przede wszystkim, zgodnie z jego przeznaczeniem, organy i służby wyborcze, a także pracownicy administracji samorządowej. Często interesują się nim również inne organy, pracownicy nauki, studenci, dziennikarze. Jest ono przekazywane również prezydentowi Sejmu i Senatowi, klubom i kołom poselskim i senatorskim, komisjom parlamentarnym, instytucjom zajmującym się problematyką wyborczą, bibliotekom.

- Kontynuowany jest cykl wydawniczy „Prawo wyborcze”, obejmujący publikowane po każdym wyborach zbiory aktów prawnych i wyników wyborczych. W cyklu tym zostało wydane kolejne wydawnictwo poświęcone wyborom do Sejmu i Senatu przeprowadzonych 23 września 2001 r.
 - Różnego rodzaju inicjatywy służące poznawaniu i upowszechnianiu przepisów prawa wyborczego i procedur wyborczych są coraz szerzej podejmowane także w jednostkach terytorialnych Krajowego Biura Wyborczego; obserwuje się jednocześnie zwiększające się zainteresowanie tą problematyką uczelni, studentów, jednostek oświatowych. Np. w delegaturze Krajowego Biura Wyborczego w Krakowie odbywali praktykę studenci Instytutu Nauk Politycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego, w delegaturze w Zielonej Górze - studenci Instytutu Politologii Uniwersytetu Zielonogórskiego oraz uczniowie Zespołów Szkół Zawodowych; z pomocy delegatury korzystają pracownicy naukowcy i studenci Uniwersytetu Lubuskiego, Wyższej Szkoły Zarządzania i Bankowości w Poznaniu.
 - Systematycznie odbywają się okresowe spotkania Państwowej Komisji Wyborczej i Kierownika Krajowego Biura Wyborczego z komisarzami wyborczymi i dyrektorami delegatur wyborczych. W 2001 r. odbyły się 4 takie spotkania. Były one poświęcone poznaniu przepisów nowej Ordynacji wyborczej do Sejmu i do Senatu oraz zadaniom w przygotowaniu wyborów, wymianie doświadczeń po przeprowadzonych wyborach oraz bieżącym problemom działalności organów i aparatu wyborczego: realizacji budżetu, organizacji pracy, nadzoru i pomocy w sprawach związanych ze zmianami w składach rad i referendum gminnymi, prowadzeniu rejestru wyborców, archiwizowaniu dokumentów z wyborów.
3. Polskie prawo wyborcze i doświadczenia w organizacji wyborów cieszą się zainteresowaniem, są obserwowane i odpowiednio wykorzystywane w rozwiązaniach wyborczych w innych krajach. Kontynuowane były różne formy współpracy i wymiany doświadczeń w tym zakresie.
- W ramach współdziałania ze Stowarzyszeniem Urzędników Wyborczych Centralnej i Wschodniej Europy, na obserwację wyborów do Sejmu i do Senatu przybyli przedstawiciele centralnych organów wyborczych Rosji, Ukrainy, Litwy, Bośni i Hercegowiny. Z delegacjami spotkali się członkowie Państwowej Komisji Wyborczej, omówiono system wyborczy w Polsce, właściwość i zadania Państwowej Komisji Wyborczej oraz organizację i zadania Krajowego Biura Wyborczego. Mieli oni możliwość obserwowania głosowania w lokalach wyborczych, spotkali się także z Okręgową Komisją Wyborczą w Warszawie i zapoznali z jej zadaniami i pracą.

- Na wniosek Centralnej Komisji Wyborczej Ukrainy przygotowane zostało i w miesiącu wrześniu podpisane porozumienie o współpracy między Centralną Komisją Ukrainy i Państwową Komisją Wyborczą. W ramach „Porozumienia” w grudniu 2001 r. przebywała w Polsce delegacja ukraińska, w celu zapoznania się z rozwiązaniami polskiego prawa wyborczego, w szczególności z problematyką organizacyjno-prawną wyborów i referendum oraz prowadzeniem i finansowaniem kampanii wyborczej i referendalnej. Delegacja przysłuchiwała się obradom Sądu Najwyższego rozstrzygającego o ważności wyborów do Sejmu i do Senatu przeprowadzonych w dniu 23 września 2001 r., oraz zapoznała się z pracą Delegatury Krajowego Biura Wyborczego w Warszawie. Odbyła również spotkanie z Przewodniczącym i Sekretarzem Państwowej Komisji Wyborczej, poświęcone omówieniu zadań Państwowej Komisji Wyborczej, jej składu i struktury, organizacji terenowych komisji wyborczych i delegatur Krajowego Biura Wyborczego.
- Państwowa Komisja Wyborcza odbyła również spotkania z przewodniczącym Centralnej Komisji Federacji Rosyjskiej oraz Sekretarzem Generalnym Stowarzyszenia poświęcone dalszym kierunkom pracy Stowarzyszenia Urzędników Wyborczych.
- W miesiącu lipcu 2001 r. przebywała w Polsce z wizytą delegacja Rumuńsko-Polskiej Grupy Parlamentarnej, której przewodniczący jest członkiem Centralnego Biura Wyborczego. W dniu 4 lipca odbyło się spotkanie delegacji z Przewodniczącym Państwowej Komisji Wyborczej, poświęcone problematyce wyborczej.
- Z inicjatywy Międzynarodowej Fundacji dla Systemów Wyborczych (IFES) w dniu 27 sierpnia 2001 r. złożyła wizytę Państwowej Komisji Wyborczej przedstawicielka Parlamentu i Członek Komisji Wyborczej Republiki Indonezji. Została zapoznana z prawem i procedurą wyborczą Rzeczypospolitej Polskiej oraz otrzymała angielskie teksty ustaw wyborczych.
- W ramach współdziałania z Międzynarodowym Instytutem dla Wspierania Demokracji i Wyborów „International IDEA”, Instytutowi przygotowano i przekazano dane do projektu EPIC, przygotowywanego przez ten Instytut wraz z Fundacją dla Systemów Wyborczych. Projekt EPIC jest stroną Internetu i bazą danych (www.epicproject.org) zawierającą wiarygodne, stale aktualizowane dane o systemach wyborczych w poszczególnych państwach.
- Kierownik Krajowego Biura Wyborczego reprezentujący Państwową Komisję Wyborczą w Stowarzyszeniu Urzędników Wyborczych, w marcu 2001 r. uczestniczył w posiedzeniu Zarządu Stowarzyszenia, a w październiku 2001 r. w Konferencji Stowarzyszenia, które odbyły się w Chorwacji i były poświęcone w głównej mierze kwestiom finansowania wyborów oraz kierunkom działania Stowarzyszenia w latach 2002-2004.

- W listopadzie 2001 r. w ramach tematu „Kierowanie wyborami a konsolidacja demokratyczna” w Krakowie, Łodzi, Poznaniu, Warszawie i Wrocławiu prowadzone były badania dotyczące zadań i pracy okręgowych i obwodowych komisji wyborczych. Badania prowadził prof. Yonhyok Choe z Uniwersytetu w Sztokholmie - w ramach ogólnego projektu badawczego przyjętego w 2000 r. na Konferencji Nordyckiej „Transformacje społeczne i demokratyzacja w regionie Morza Bałtyckiego”. Według założeń tego projektu, jednym z podstawowych wydarzeń demokratycznych są wybory, które tworzą podstawy dla trwałej demokracji. Poprzez wybory ludzie mają możliwość wymagać od organów państwa i służb publicznych tego, czego pragną. Wybory są więc uważane za jeden z koniecznych warunków dla trwałej i konsolidującej demokracji. Dla demokratycznej transformacji wybory muszą być organizowane i kierowane w taki sposób, by wszyscy ich uczestnicy, partie, kandydaci i wyborcy - traktowani byli w sposób rzetelny i bezstronny. Wybory muszą tworzyć atmosferę, w której może być dokonany swobodny i samodzielny wybór. Ordynacja wyborcza musi być uczciwa wobec wszystkich uczestników procesu wyborczego. Jednocześnie organizacja wyborów i procedury wyborcze powinny być efektywne i ekonomiczne, tak aby koszt wyborów nie był ciężarem dla obywateli i budżetu państwa.

* * *

Państwowa Komisja Wyborcza, zgodnie z ustawowym statutem organu kolegiального, pracowała i rozstrzygała sprawy na posiedzeniach; w 2001 r. Komisja odbyła 47 posiedzeń.

INFORMACJE I AKTUALNOŚCI WYBORCZE

(Są to ostatnie informacje w tej kadencji rad, ponieważ zgodnie z Ordynacją wyborczą i ustawą o referendum lokalnym, na 6 miesięcy przed końcem kadencji (która upływa 11 października br.) nie przeprowadza się wyborów do rad i uzupełniania ich składów)

ZESTAWIENIE WYNIKÓW WYBORÓW UZUPEŁNIAJĄCYCH DO RAD GMIN PRZEPROWADZONYCH W OKRESIE OD 1 MARCA 2002 R. DO 30 KWIECZNIA 2002 R.

Województwo	Nazwa Rady Gminy	Data wyborów	Liczba wybieranych radnych	Okręg/Okręgi wyb.	Liczba list z kandydatami	Liczba kandydatów	Liczba obsadzonych mandatów	Frekwencja wyb.
dolnośląskie	Rada Gminy Olszyna	7 kwietnia 2002 r.	1	nr 3	2	2	1	12.30%
	Rada Gminy Platerówka	7 kwietnia 2002 r.	1	nr 4	2	2	1	33.43%
	Rada Gminy Borów	7 kwietnia 2002 r.	1	nr 11	1	1	1	- *)
	Rada Gminy Żórawina	7 kwietnia 2002 r.	1	nr 15	1	1	1	- *)
lubelskie	Rada Gminy Rybczewice	10 marca 2002 r.	1	nr 11	0	0	1	- **)
	Rada Miasta Frampol	24 marca 2002 r.	1	nr 10	0	0	0	- **)
	Rada Gminy Czemierniki	7 kwietnia 2002 r.	1	nr 2	1	1	1	- *)
lubuskie	Rada Gminy Bogdaniec	17 marca 2002 r.	1	nr 1	1	1	1	- *)
	Rada Gminy Bogdaniec	17 marca 2002 r.	1	nr 8	1	1	1	- *)
	Rada Miasta Zbąszynek	24 marca 2002 r.	1	nr 3	2	2	1	4.35%
	Rada Gminy Niegosławice	24 marca 2002 r.	1	nr 3	2	2	1	36.36%
łódzkie	Rada Gminy Daszyna	24 marca 2002 r.	1	nr 9	1	1	1	- *)
	Rada Gminy Grabów	24 marca 2002 r.	1	nr 9	2	2	1	40.70%
małopolskie	Rada Gminy Kocmyrzów-Luborzycza	10 marca 2002 r.	1	nr 12	2	2	1	21.83%
	Rada Gminy Bochnia gm.	24 marca 2002 r.	1	nr 16	2	2	1	13.52%
	Rada Gminy Dębno	24 marca 2002 r.	1	nr 11	2	2	1	34.81%
	Rada Gminy Niedźwiedź	7 kwietnia 2002 r.	1	nr 4	3	3	1	4.65%
mazowieckie	Rada Gminy Baboszewo	3 marca 2002 r.	1	nr 1	1	1	0	- *)
	Rada Gminy Jedlińsk	17 marca 2002 r.	1	nr 6	3	3	1	20.73%
	Rada Gminy Celestynów	24 marca 2002 r.	1	nr 2	3	3	1	11.02%
	Rada Gminy Sońsk	7 kwietnia 2002 r.	1	nr 16	2	2	1	28.84%
	Rada Miasta Pilawa	7 kwietnia 2002 r.	1	nr 8	1	1	1	- *)
	Rada Gminy Szelków	7 kwietnia 2002 r.	1	nr 7	2	2	1	41.49%
	Rada Gminy Siedlce gm.	7 kwietnia 2002 r.	1	nr 7	1	1	1	- *)
opolskie	Rada Gminy Korytnica	7 kwietnia 2002 r.	1	nr 15	1	1	1	- *)
	Rada Gminy Cisek	10 marca 2002 r.	1	nr 2	2	2	1	14.22%
	Rada Gminy Dobrzeń Wielki	17 marca 2002 r.	1	nr 7	1	1	1	- *)
podkarpackie	Rada Gminy Komprachcice	17 marca 2002 r.	1	nr 1	0	0	0	- **)
	Rada Miasta Łańcut	10 marca 2002 r.	1	nr 3	2	2	1	2.26%
	Rada Gminy Jasło gm.	24 marca 2002 r.	1	nr 11	2	2	1	38.32%
podlaskie	Rada Gminy Stary Dzików	24 marca 2002 r.	1	nr 6	2	2	1	36.20%
	Rada Gminy Trzcianne	24 marca 2002 r.	1	nr 8	1	1	1	- *)
pomorskie	Rada Gminy Wiżajny	24 marca 2002 r.	1	nr 7	2	2	1	10.47%
	Rada Gminy Damnica	24 marca 2002 r.	1	nr 4	1	1	1	- *)
śląskie	Rada Gminy Sztutowo	7 kwietnia 2002 r.	1	nr 2	0	0	0	- **)
	Rada Gminy Janów	3 marca 2002 r.	1	nr 1	1	1	1	- *)
	Rada Gminy Goleszów	24 marca 2002 r.	1	nr 10	1	1	1	- *)
świętokrzyskie	Rada Gminy Wiry	24 marca 2002 r.	1	nr 1	0	0	0	- **)
	Rada Gminy Piekoszów	10 marca 2002 r.	1	nr 6	2	2	1	38.14%
warmińsko-mazurskie	Rada Gminy Michałów	24 marca 2002 r.	1	nr 4	2	2	1	8.86%
	Rada Miasta Nowe Miasto Lubawskie	10 marca 2002 r.	1	nr 4	2	2	1	12.75%
wielkopolskie	Rada Gminy Stawiguda	10 marca 2002 r.	1	nr 8	1	1	1	- *)
	Rada Gminy Kaczory	17 marca 2002 r.	1	nr 1	0	0	0	- **)
	Rada Gminy Tarnowo Podgórne	17 marca 2002 r.	1	nr 2	2	2	1	16.09%
	Rada Gminy Kawęczyn	17 marca 2002 r.	1	nr 8	2	2	1	53.74%
	Rada Miasta Okonek	17 marca 2002 r.	1	nr 1	3	3	1	8.63%
	Rada Miasta Rychwał	24 marca 2002 r.	1	nr 1	2	2	1	12.12%
	Rada Miasta Rychwał	24 marca 2002 r.	1	nr 8	3	3	1	25.44%
zachodniopomorskie	Rada Gminy Przykona	24 marca 2002 r.	1	nr 11	4	4	1	34.12%
	Rada Gminy Bierzwnik	17 marca 2002 r.	1	nr 1	3	3	1	15.28%
	Rada Miasta Maszewo	17 marca 2002 r.	1	nr 1	1	1	1	- *)

*) zgodnie z art. 188 ust. 1 głosowania nie przeprowadzono, a za wybranego radnym uznano zarejestrowanego kandydata

***) zgodnie z art. 108 ust. 2 głosowania nie przeprowadzono

**ZMIANY W SKŁADACH SEJMIKÓW WOJEWÓDZTW, RAD POWIATÓW
I RAD GMIN (POWYŻEJ 20 TYS. MIESZKAŃCÓW)
W TRYBIE ART. 194 ORDYNACJI PRZEPROWADZONYCH
W OKRESIE OD 1 MARCA 2002 R. DO 30 KWIETNIA 2002 R.**

Województwo dolnośląskie

Rada Powiatu Kłodzkiego; wstąpił 1 radny (25.03.2002)
Rada Miasta Bystrzyca Kłodzka; wstąpił 1 radny (02.03.2002)
Rada Powiatu Oławskiego; wstąpiło 2 radnych (15.03.2002 09:46:56)
Rada Powiatu Wałbrzyskiego; nie obsadzono 1 mandatu
Rada Miasta Zgorzelec; nie obsadzono 2 mandatów

Województwo kujawsko-pomorskie

Rada Powiatu Golubsko-Dobrzyńskiego; wstąpił 1 radny (18.03.2002)
Rada Powiatu Świeckiego; wygasł 1 mandat (26.04.2002); nie obsadzono 1 mandatu
Rada Powiatu Żnińskiego; wygasł 1 mandat (29.04.2002); nie obsadzono 1 mandatu
Rada Miasta Bydgoszcz; wygasł 1 mandat (24.04.2002); nie obsadzono 1 mandatu

Województwo lubelskie

Sejmik Województwa Lubelskiego; wygasł 1 mandat (18.03.2002); wstąpił 1 radny (29.04.2002)
Rada Miasta Puławy; wstąpił 1 radny (26.03.2002)

Województwo lubuskie

Rada Powiatu Nowosolskiego; nie obsadzono 14 mandatów

Województwo łódzkie

Rada Powiatu Kutnowskiego; wstąpił 1 radny (15.03.2002)
Rada Powiatu Łódzkiego Wschodniego; nie obsadzono 11 mandatów
Rada Powiatu Sieradzkiego; nie obsadzono 1 mandatu

Województwo małopolskie

Rada Gminy Chełmiec; wygasł 1 mandat (25.04.2002); nie obsadzono 1 mandatu
Rada Gminy Nowy Targ gm.; nie obsadzono 1 mandatu
Rada Powiatu Oświęcimskiego; wstąpił 1 radny (07.03.2002)
Rada Powiatu Tarnowskiego; nie obsadzono 1 mandatu
Rada Miasta Kraków; wygasł 1 mandat (03.04.2002); wstąpił 1 radny (17.04.2002)

Województwo mazowieckie

Rada Powiatu Ciechanowskiego; nie obsadzono 1 mandatu
Rada Miasta Mława; wstąpił 1 radny (05.03.2002)
Rada Miasta Mława; wygasł 1 mandat (24.04.2002); nie obsadzono 1 mandatu
Rada Miasta Nowy Dwór Mazowiecki; wygasł 1 mandat (04.04.2002); wstąpił 1 radny (04.04.2002);
wstąpił 1 radny (10.04.2002)
Rada Gminy Warszawa-Włochy; wygasł 1 mandat (15.04.2002); nie obsadzono 1 mandatu

Województwo podkarpackie

Rada Powiatu Bieszczadzkiego; nie obsadzono 25 mandatów
Rada Powiatu Rzeszowskiego; wstąpił 1 radny (25.03.2002)
Rada Miasta Kolbuszowa; nie obsadzono 1 mandatu
Rada Miasta Przemyśl; wygasł 1 mandat (29.04.2002); nie obsadzono 1 mandatu

Województwo podlaskie

Sejmik Województwa Podlaskiego; nie obsadzono 1 mandatu
Rada Powiatu Siemiatyckiego; wygasł 1 mandat (29.04.2002); nie obsadzono 1 mandatu
Rada Miasta Suwałki; wstąpił 1 radny (27.03.2002)

Województwo pomorskie

Rada Powiatu Malborskiego; nie obsadzono 16 mandatów

Rada Miasta Wejherowo; wygasły 2 mandaty (05.03.2002); nie obsadzono 2 mandatów

Województwo śląskie

Sejmik Województwa Śląskiego; wygasł 1 mandat (18.03.2002), wstąpił 1 radny (15.04.2002)

Rada Powiatu Bielskiego; nie obsadzono 1 mandatu

Rada Powiatu Gliwickiego; nie obsadzono 2 mandatów

Rada Miasta Ruda Śląska; wygasł 1 mandat (07.03.2002); nie obsadzono 1 mandatu

Rada Miasta Rybnik; wstąpił 1 radny (27.03.2002)

Rada Miasta Sosnowiec; wygasł 1 mandat (12.03.2002), wstąpił 1 radny (25.04.2002)

Rada Powiatu Częstochowskiego; wstąpił 1 radny (24.04.2002)

Województwo warmińsko-mazurskie

Rada Powiatu Giżyckiego; nie obsadzono 12 mandatów

Rada Miasta Nidzica; wygasł 1 mandat (21.03.2002); wstąpił 1 radny (11.04.2002)

Rada Powiatu Olecko-Gołdapskiego; nie obsadzono 12 mandatów

Rada Miasta Biskupiec; wygasł 1 mandat (26.04.2002); nie obsadzono 1 mandatu

Województwo wielkopolskie

Rada Miasta Gniezno; wygasł 1 mandat (26.04.2002); nie obsadzono 1 mandatu

Rada Miejska w Jarocinie; wygasły 2 mandaty (09.04.2002); wstąpiło 2 radnych (26.04.2002)

Rada Miasta Koło; wstąpił 1 radny (05.04.2002)

Rada Miasta Luboń; wstąpił 1 radny (10.04.2002)

Rada Miasta Kalisz; wstąpił 1 radny (04.04.2002)

Województwo zachodniopomorskie

Rada Powiatu Drawskiego; wygasł 1 mandat (15.03.2002); nie obsadzono 1 mandatu

Rada Powiatu Goleniowskiego; wygasł 1 mandat (28.03.2002); nie obsadzono 1 mandatu

Rada Powiatu Gryfickiego; nie obsadzono 5 mandatów

Rada Miasta Kołobrzeg; wstąpił 1 radny (26.03.2002)

Rada Powiatu Myśliborskiego; wygasł 1 mandat (20.03.2002); wstąpił 1 radny (27.03.2002)

Rada Powiatu Stargardzkiego; nie obsadzono 7 mandatów

Rada Miasta Stargard Szczeciński; wstąpił 1 radny (26.03.2002)

Rada Powiatu Szczecineckiego; wstąpił 1 radny (29.04.2002)

INFORMACJE PRAWNE I ORZECZNICTWO SĄDOWE

- * W Dzienniku Ustaw z dnia 19 kwietnia 2002 r. Nr 41, poz. 361 jest ogłoszona ustawa z dnia 15 marca 2002 r. o ustroju miasta stołecznego Warszawy.
- * W Dzienniku Ustaw z dnia 8 maja 2002 r. Nr 50, poz. 455 – zostało ogłoszone rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 25 kwietnia 2002 r. w sprawie wynagradzania komisarzy wyborczych.
- * W Monitorze Polskim z dnia 5 kwietnia 2002 r. Nr 13, poz. 225 i 226 są ogłoszone uchwały Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 25 marca 2002 r.:

- w sprawie określenia właściwości terytorialnej komisarzy wyborczych, właściwości rzeczowej w zakresie wykonywania czynności o charakterze ogólnowojejewódzkim oraz trybu pracy komisarzy wyborczych;
 - w sprawie wzoru pieczęci komisarza wyborczego.
- * W Monitorze Polskim z dnia 27 kwietnia 2002 r. Nr 15, poz. 250 jest ogłoszona uchwała Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 15 kwietnia 2002 r. w sprawie powołania Komisarza Wyborczego w Ciechanowie, a w Monitorze Polskim z dnia 8 maja 2002 r. Nr 16, poz. 269 – uchwała Państwowej Komisji Wyborczej w sprawie powołania Komisarza Wyborczego w Warszawie.
- * Po wyborach do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw przeprowadzonych w dniu 11 października 1998 r. do Sądu Rejonowego w S. zostało wniesione oskarżenie przeciwko Janowi P. przewodniczącemu Obwodowej Komisji Wyborczej Nr 1 w P. o to, że:
- I. W dniu 17.09.1998 r. kandydując na członka obwodowej komisji wyborczej złożył nieprawdziwe oświadczeniu o posiadaniu praw wyborczych i stałym zamieszkiwaniu na terenie działania rady, dla wyboru której Komisja jest właściwa, podczas gdy praw takich nie posiadał i nie zamieszkiwał na stałe na tym terenie, tj. o czyn z art. 271 § 1
 - II. W dniu 10.10.1998 r. jako przewodniczący Obwodowej Komisji Wyborczej Nr 1 w P. poświadczył nieprawdę przez pokwitowanie odbioru 1707 kart do głosowania, podczas gdy w rzeczywistości otrzymał ich więcej, tj. o czyn z art. 271 § 1 kk.
- Sąd Rejonowy w S. wyrokiem z dnia 6 grudnia 1999 r. sygn. akt II K. 215/99 uniewinnił Jana P. od czynu wymienionego w pkt I oraz uznał go winnym tego, że w dniu 10.10.1998 r. jako przewodniczący Obwodowej Komisji Wyborczej Nr 1 w P. i ponosząc odpowiedzialność jako funkcjonariusz publiczny, w pokwitowaniu otrzymania kart do głosowania do Rady Gminy, Rady Powiatu i Sejmiku Województwa poświadczył nieprawdę w ten sposób, że własnoręcznie podpisem potwierdził odbiór 1707 kart do głosowania każdego rodzaju podczas gdy w rzeczywistości otrzymał on 42 karty do głosowania do Rady Gminy, oraz 24 karty do głosowania do rady Powiatu więcej od pokwitowanej ilości, po czym nadwyżkę kart ukrył, co stanowi występki z art. 271 § 1 kk. Sąd skazał go na karę 6 miesięcy pozbawienia wolności, zawieszając warunkowo na mocy art. 69 i art. 70 § 1 pkt 1 kk wykonanie orzeczonej kary pozbawienia wolności na okres 2 lat. Na mocy art. 71 § 1 kk wymierzył oskarżonemu grzywnę w ilości 30 stawek dziennych po 10 zł jedna stawka oraz opłatę w kwocie 90 zł i obciążył go kosztami procesu.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny w sprawie:

I. Oskarżony Jan P. na stałe zamieszkuje w miejscowości P., chociaż zameldowany jest w B. Ma ukończone 18 lat. Nie jest pozbawiony praw publicznych prawomocnym orzeczeniem sądowym, nie jest pozbawiony praw wyborczych orzeczeniem Trybunału Stanu, wreszcie nie jest on też ubezwłasnowolniony prawomocnym orzeczeniem sądowym. Posiada on zatem prawa wyborcze do Rady Gminy P., do Rady Powiatu S., do Sejmiku Samorządowego woj. Kujawsko – Pomorskiego. Został on zgłoszony przez pełnomocnika Komitetu Wyborczego jako kandydat do Obwodowej Komisji Wyborczej Nr 1 w P. i do zgłoszenia tego załączył podpisane przez siebie oświadczenie: że posiada prawo wyborcze i stałe zamieszkuje na terenie działania Rady dla wyboru której właściwa jest Obwodowa Komisja Wyborcza Nr 1 w P. Uchwałą Zarządu Gminy w P. został powołany na członka tej Komisji, a następnie wybrany na jej Przewodniczącego.

II. W dniu 10 października 1998 r. oskarżony wspólnie z członkami Obwodowej Komisji Wyborczej Nr 1 w P. udał się do Urzędu Gminy w P. celem odbioru kart do głosowania. Powinni oni otrzymać po 1707 kart do wyborów Rady Gminy P., Rady Powiatu S i Sejmiku Samorządowego. Członkowie komisji wraz z oskarżonym przeliczyli otrzymane karty. Wówczas okazało się, że otrzymali oni za dużo o 42 karty do głosowania do Rady Gminy P. i o 24 karty do głosowania do Rady Powiatu S. Oskarżony o stwierdzonej nadwyżce kart do głosowania zgłosił pracownicy Urzędu Gminy w P. Ona kazała mu ponownie karty przeliczyć. Oskarżony zabrał wszystkie karty do głosowania łącznie z nadwyżką kart do głosowania do Rady Gminy i Rady Powiatu. Nadwyżkę kart oskarżony zamierzał ukryć a następnie zniszczyć. Natomiast w protokole odbioru kart do głosowania poświadczył odbiór po 1707 sztuk kart do głosowania każdego rodzaju. W rzeczywistości zaś odebrał 1749 kart do głosowania do rady Gminy w P. oraz 1731 kart do głosowania do rady Powiatu S.

Nadwyżkę kart do głosowania oskarżony rzeczywiście ukrył i dopiero w dniu 10 listopada 1998 r. przedłożył w Sądzie Okręgowym w B.

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił w oparciu o wyjaśnienia oskarżonego, zeznania świadków oraz odczytane na rozprawie głównej dokumenty.

W uzasadnieniu Sąd zważył co następuje:

I. Oskarżony Jan P. nie przyznał się do winy odnośnie podania nieprawdy w oświadczeniu kandydata na członka Komisji Wyborczej wyjaśniając, że na stałe zameldowany jest w B. gdyż tam dostał pracę i mieszkanie w 1988 r. Jednak tam nie zamieszkuje, a w tym mieszkaniu mieszka jego syn z rodziną. On zaś przez cały czas mieszka w P. gdzie posiada dom i tu prowadzi wspólnie z rodziną gospodarstwo domowe oraz jest czasowo zameldowany. Wyjaśnienia oskarżonego znajdują potwierdzenie w wywiadzie środowiskowym przepro-

wadzonym przez Komisariat Policji w P., z którego wynika, że oskarżony prawie bez przerw jest zameldowany czasowo w P., a wcześniej był tam zameldowany na pobyt stały.

Z dowodów powyższych jednoznacznie wynika, że oskarżony na stałe przebywa w miejscowości P. Jednocześnie zdaniem Sądu skoro oskarżony przebywa tam z rodziną gdzie prowadzi gospodarstwo domowe to przebywa on tam z zamiarem stałego pobytu. Zatem miejscem jego zamieszkania w rozumieniu art. 25 KC jest miejscowość P. Ponadto z przeprowadzonych dowodów na rozprawie nie wynika, żeby oskarżony był pozbawiony praw publicznych prawomocnym orzeczeniem sądu, pozbawiony praw wyborczych orzeczeniem Trybunału Stanu bądź ubezwłasnowolniony prawomocnym orzeczeniem sądowym. Zgodnie z art. 5 i 9 ustawy z dnia 16.07.1998 r. "Ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw" (Dz. U. Nr 95, poz. 602) posiadał on prawo wyborcze do Rady Gminy P., Rady Powiatu S oraz Sejmiku Samorządowego Województwa.

Zgodnie z art. 19 ust. 1 Ordynacji wyborczej w skład obwodowej komisji wyborczej mogą wchodzić tylko wyborcy stale zamieszkali na obszarze działania danej rady. Oskarżony zatem miał prawo być członkiem Obwodowej Komisji Wyborczej Nr 1 w P. Zatem w oświadczeniu kandydata na członka Obwodowej Komisji Wyborczej podał prawdę. Skoro tak to od tego zarzutu należało go uniewinnić, co też Sąd uczynił.

II. Oskarżony Jan P. nie przyznał się do poświadczenia nieprawdy w protokole odbioru kart do głosowania. Z treści jego wyjaśnień jednak wynika, że faktycznie dopuścił się on tego czynu. Otóż wyjaśnił on, że jako przewodniczący Obwodowej Komisji Wyborczej nr 1 w P. kwitował odbiór kart wyborczych i pokwitował odbiór tych kart w ilości zgodnej z ilością wyborców uprawnionych. Kart jednak otrzymał więcej. Do rady gminy o 42 karty więcej a do rady powiatu o 24 karty więcej. Wyjaśnił on też, że podpisując pokwitowanie miał świadomość tego, że otrzymuje kart do głosowania więcej od liczby widniejącej na pokwitowaniu. Nadwyżkę kart zabrał i zamierzał je spalić i w tym celu ukrył je najpierw w samochodzie, a później w domu i wydał je dopiero na żądanie Sądu. Okoliczność, że oskarżony otrzymał więcej kart do głosowania do rady gminy i rady powiatu od ilości uprawnionych do głosowania potwierdzili świadkowie.

Karty do głosowania były dostarczone wraz z protokołem ich odbioru, w którym wpisane były już liczby kart według ilości wynikających ze spisu wyborców. Członkowie obwodowych komisji wyborczych mieli obowiązek otrzymane karty przeliczyć i gdyby rzeczywista liczba otrzymanych kart różniła się od wpisanej w protokole to do protokołu powinna być wpisana ta rzeczywista liczba otrzymanych kart. Takie obowiązki ciążyły na oskarżonym zatem miał on obowiązek wpisać do protokołu ilość rzeczywiście otrzymanych kart.

Zdaniem Sądu zatem oskarżony świadomie poświadczyl nieprawdę w dokumencie urzędowym jakim jest protokół odbioru kart do głosowania poprzez pokwitowanie odbioru 1707 kart do głosowania każdego rodzaju podczas gdy w rzeczywistości otrzymał on o 42 karty do rady gminy i 24 karty do rady powiatu więcej. Zgodnie z art. 21 ust. 1 Ordynacji wyborczej oskarżony ponosi za to odpowiedzialność jak funkcjonariusz publiczny. Zostały tutaj zatem spełnione znamiona przestępstwa z art. 271 § 1 kk. Zważyć jednak należy w jakim zamiarze oskarżony podpisując protokół działał. Z jego wyjaśnień wynika, że nadwyżkę kart zamierzał on ukryć a potem zniszczyć. Oskarżony zatem kwitując odbiór kart działał z jedynym zamiarem – podania nieprawdy i ukrycia nadwyżki tych kart, które następnie ukrył. Karty do głosowania są dokumentami wyborczymi skoro zatem oskarżony ukrył karty wyborcze to zostały spełnione znamiona przestępstwa z art. 248 pkt 3 kk. Znamiona obu tych przestępstw oskarżony spełnił działając z jedynym zamiarem bowiem z zamiarem ukrycia nadwyżki kart, poświadczyl nieprawdę w protokole ich odbioru, a następnie je ukrył. Ten czyn oskarżonego stanowi zatem przestępstwo z art. 271 § 1 kk i art. 248 pkt 3 kk w związku z art. 11 § 2 kk. Jako podstawę skazania Sąd zgodnie z art. 11 § 3 kk, przyjął przepis art. 271 § 1 kk, który przewiduje surowszą odpowiedzialność karną.

Wymierzając karę Sąd uwzględnił pozytywną opinię środowiskową o oskarżonym. Jego uprzednią niekaralność, a jako okoliczność obciążającą wysoki stopień jego winy oraz bardzo wysoki stopień społecznej szkodliwości tego czynu. Mając to na względzie Sąd skazał go na karę sześciu miesięcy pozbawienia wolności, uznając ją za adekwatną zarówno do stopnia winy jak i stopnia społecznej szkodliwości czynu oskarżonego i że spełni ona wobec niego cele wychowawcze.

Oskarżony po raz pierwszy popełnił przestępstwo i ma dobra opinię środowiskową dlatego też Sąd zawiesił warunkowo wykonanie orzeczonej kary pozbawienia wolności na okres próby lat dwóch. Sąd uznał też za celowe wymierzenie oskarżonemu grzywny z mocy art. 71 § 1 KK i skazał oskarżonego na grzywnę w ilości 30 stawek dziennych po 10 zł jedna stawka.

- * Od powyższego wyroku Sądu Rejonowego w S. została wniesiona apelacja do Sądu Okręgowego w B. Sąd Okręgowy w B. wyrokiem z dnia 23 marca 2000 r. sygn. akt IV Ka 103/00 utrzymał w mocy wyrok Sądu Rejonowego w S. z dnia 6 grudnia 1999 r.

W uzasadnieniu wyroku Sąd Okręgowy wskazał na bezzasadność poglądu podniesiono w apelacji, że oskarżony pobierając i posiadając nadwyżkę kart do głosowania, potwierdzając nieprawdę w pokwitowaniu otrzymanych kart do głosowania nie dopuścił się przestępstw przeciwko wyborom i przeciwko dokumentom.

Nie budzi najmniejszych wątpliwości, w świetle zapisów ustawy z dnia 16 lipca 1998 r. Ordynacja wyborcza oraz dyspozycji przepisu art. 115 § 4 kk, że zarówno karta do głosowania i protokół pokwitowania odbioru przez Komisje Wyborcze kart do głosowania stanowią dokumenty.

Wytyczne Państwowej Komisji Wyborczej w sprawie zadań i trybu pracy Obwodowych Komisji Wyborczych /.../ w sposób szczegółowy ustalały i wskazywały sposób odbioru kart do głosowania.

Oskarżony jako przewodniczący Obwodowej Komisji Wyborczej, mając świadomość odpowiedzialności za prawidłowy przebieg wyborów, pobrał większą od należnej ilość kart do głosowania, a kwitując ich odbiór w sposób oczywisty poświadczył nieprawdę. Przepięstwo z art. 271 § 1 kk polega właśnie na poświadczeniu nieprawdy co do okoliczności mającej znaczenie prawne w autentycznym dokumencie wystawionym przez osobę składającą takie poświadczenie. Poświadczenie nieprawdy może polegać na potwierdzeniu okoliczności, które nie miały miejsca lub też ich przeinaczeniu albo zatajeniu. Wobec powyższego nie może budzić wątpliwości, że oskarżony kwitując odbiór mniejszej niż w rzeczywistości ilości kart do głosowania, zataił odbiór nienależnych Obwodowej Komisji Wyborczej, którą reprezentował, kart do głosowania, a tym samym wyczerpał znamiona występku z art. 271 § 1 kk.

Podkreślić w tym miejscu trzeba, że "ukrywanie dokumentu wyborczego", a takim jest bez wątpienia karta do głosowania, oznaczona w rozumieniu dyspozycji art. 248 pkt 3 kk umieszczenie dokumentu w innym miejscu niż w tym, w którym winien się znajdować, po to, by pozostawał poza zasięgiem osób uprawnionych do posługiwania się nim lub do ich właściwego wykorzystania.

Oskarżony zgodnie z przepisami Ordynacji wyborczej w ogólne nie miał prawa posiadać nadwyżki kart do głosowania. Miał obowiązek nadwyżkę tę zwrócić pełnomocnikowi Wojewódzkiego Komisarza Wyborczego.

Nie wymaga zatem szerszego dowodzenia, że oskarżony w rozumieniu art. 248 pkt 3 kk ukrył nadwyżkę kart do głosowania co w prostej drodze mogło służyć niewłaściwemu posłużeniu się tymi dokumentami wyborczymi. Gdyby nawet przyjąć, że owe karty do głosowania znajdowały się w dniu wyborów w lokalach wyborczych, to niewątpliwie nie było to miejsce, gdzie karty te winny się znajdować.

Reasumując, stwierdzić trzeba, że Sąd I instancji dokonał prawidłowej oceny prawno – karnej zachowania oskarżonego i poprawnie zakwalifikował czyn przypisany oskarżonemu.

Wobec powyższego Sąd Okręgowy oczywiście nie znalazł podstaw do uwzględnienia wniosku apelacji. Jednocześnie – zdaniem Sądu okręgowego – kara wymierzona oskarżonemu jest współmierna do stopnia winy oskarżonego i stopnia szkodliwości społecznej przypisanego mu przestępstwa. Jest karą sprawiedliwą i pozostającą w zgodzie z dyrektywami wymiaru kary określonymi w przepisie art. 53 kk.

Kierując się powyższą argumentacją, Sąd Okręgowy zaskarżony wyrok utrzymał w mocy.

- * Od powyższego wyroku Sądu Okręgowego została wniesiona kasacja do Sądu Najwyższego. Sąd Najwyższy – Izba Karna postanowieniem z dnia 7 marca 2002 r. sygn. akt III KKN 339/2000 postanowił:
 1. na podstawie art. 535 § 2 zdanie 1 k.p.k. oddalić kasację jako oczywiście bezzasadną,
 2. na podstawie art. 624 § 1 w związku z art. 518 k.p.k. zwolnić skazanego od kosztów sądowych postępowania kasacyjnego.

WYMIANA DOŚWIADCZEŃ Z ZAGRANICĄ

- * W dniach 4 – 8 marca 2002 r. odbyła się w Palma de Mallorca (Hiszpania) Pierwsza Europejska Konferencja Organów Wyborczych. Uczestnikami Konferencji byli przedstawiciele organów wyborczych z państw Unii Europejskiej, Komisja Europejska, przedstawiciele państw kandydujących do Unii oraz organizacje międzynarodowe takie jak IDEA International, IFES, Wydział Wyborów ONZ, OBWE – ODIHR, a także Instituto Federal Electoral de Mexico (IFE), Tribunal Electoral del Poder Judicial de Federacion de Mexico, elections Canada i Stowarzyszenie Urzędników Wyborczych Centralnej i Wschodniej Europy (ACEEEO). Państwową Komisję Wyborczą reprezentowali na Konferencji przewodniczący Komisji sędzia Ferdynand Rymarz i członek Komisji sędzia Stanisław Zabłocki.

Przedmiotem Konferencji była problematyka wyborcza w państwach członkowskich Unii, w tym rola Instytucji Europejskich w organizacji i zarządzaniu wyborów, dalsza współpraca i wymiana doświadczeń w tym zakresie.

Ważnymi kierunkami dyskusji były m. in. kwestie finansowania partii politycznych i kampanii wyborczej, stosowanie nowych technik (głosowanie elektroniczne, głosowanie internetowe), problematyka malejącej frekwencji wyborów, zagadnienia rejestracji wyborców, prowadzenia głosowania zagranicą i głosowania osób niepełnosprawnych. Uznano potrzebę kontynuowania wymiany doświadczeń w tych sprawach, powierzając organizowanie dalszych działań zespołowi roboczemu złożonemu z przedstawicieli Francji, Włoch i Hiszpanii.

Podjęto też wstępną dyskusję nad celowością powołania zawodowego stowarzyszenia europejskiego organów wyborczych. Idea powołania stowarzyszenia będzie przedmiotem rozważań na następnych spotkaniach.

- * W dniach 30 marca – 2 kwietnia 2002 r. delegacja Państwowej Komisji Wyborczej w składzie: zastępca przewodniczącego Komisji sędzia Stanisław Kosmał, sekretarz Komisji Kazimierz W. Czaplicki oraz dyrektor delegatury KBW w Koninie Anna Deręgowska, na zaproszenie Centralnej Komisji Wyborczej Ukrainy przebywała w Kijowie w celu obserwacji wyborów do Najwyższej Rady Ukrainy, które odbyły się w dniu 1 kwietnia 2002 roku. Delegacja odbyła również spotkanie z Centralną Komisją Wyborczą Ukrainy, zapoznała się z procedurą wyborczą i organizacją wyborów, obserwowała przebieg głosowania.
- * W dniach 26 – 27 kwietnia 2002 r. odbyła się w Sofii (Bułgaria) konferencja na temat: "Rozwiązywanie polemik wyborczych; autorytet i niezależność sędziów", zorganizowana przez IFES w Waszyngtonie. W konferencji uczestniczyła delegacja Państwowej Komisji Wyborczej w osobach sędziów Zbigniewa Szonerta i Tadeusza Żyznowskiego. Ważną bazą dyskusji i wymiany doświadczeń była problematyka protestów wyborczych. Polskie doświadczenia w tym zakresie zostały przyjęte z zainteresowaniem.
- * W dniach 27 – 30 kwietnia 2002 r. odbyło się w Moskwie posiedzenie Zarządu Stowarzyszenia Urzędników Wyborczych, w którym uczestniczył Członek Zarządu Stowarzyszenia, Kierownik KBW Kazimierz Wojciech Czaplicki.

Zgodnie z regulaminem Stowarzyszenia wybrany został nowy przewodniczący zarządu, którym został Aleksandr Wieszniakow – przewodniczący Centralnej Komisji Wyborczej Federacji Rosyjskiej.

Przedmiotem obrad, oprócz problemów organizacyjnych stowarzyszenia, były wstępne rozważania nad ustaleniem formuły Europejskiej Konwencji w Sprawie Standardów Wyborczych oraz Misji Obserwatorów Wyborczych Stowarzyszenia.

Przyjęto ustalenia w zakresie dalszej współpracy z międzynarodowymi organizacjami m. in. IFES i IDEA.